

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

NATAŠA OGOREVC

**PROMOCIJA NEKONVENCIONALNIH METOD
ZDRAVLJENJA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

NATAŠA OGOREVC

Mentorica: doc. dr. TANJA KAMIN

**PROMOCIJA NEKONVENCIONALNIH METOD
ZDRAVLJENJA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

PROMOCIJA NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA

Nekonvencionalna medicina v svetovnih merilih pridobiva na pomenu. Rast uporabe metod nekonvencionalnega zdravljenja priča o tem, da vedno več ljudi išče drugačne pristope kot jih ponuja konvencionalna medicina. V Sloveniji je meja med nekonvencionalno in konvencionalno medicino še vedno tema vročih razprav in sicer ravno zaradi dveh popolnoma različnih vidikov zdravljenja ene ali druge. Regulativno ju ločuje predvsem institucionaliziranost in dokazljivost, neformalno pa se razlikujeta v odnosu in pogledu na človekovo telo, definiranju bolezni in zdravja. Skupni in poglobitveni cilj tako konvencionalni kot nekonvencionalni medicini pa je zdravje. Svetovna zdravstvena organizacija je mnenja, da je promocija še zmeraj ena izmed pomembnejših oblik obveščanja posameznika o nekonvencionalni medicini. Slovenija pa ima v primerjavi z drugimi državami Evrope in zahodnega sveta zelo neurejeno regulacijo nekonvencionalne medicine. S promocijo nekonvencionalnih metod zdravljenja lahko približamo dva, zaenkrat še ločena, bregova medicine in ju morda celo spodbudimo k skupnemu sodelovanju v t.i. integrativno medicino.

Ključne besede: nekonvencionalne metode zdravljenja, človekovo telo, promocija.

PROMOTION OF UNCONVENTIONAL HEALING METHODS

Unconventional medicine is gaining importance around the globe. The growth in the use of unconventional healing methods shows that people are more and more likely to adopt a more holistic view of their health. In Slovenia the line between unconventional and conventional western medicine remains a hot discussion topic due to the two totally different approaches - even though both aim to heal the individual. Mostly they are being separated by the institution point of view but informally they are different in the relationship toward human, human body, defining of a disease and their perceptions of health. The World Health Organization is of the opinion that promotion is still one of the most important forms of informing people as regards the unconventional methods used in medicine. In comparison to other European and Western countries Slovenia has the least regulated legislation on unconventional medicine. With the promotion of unconventional methods we can bring the two opposite poles of medicine closer together or even stimulate them to join forces in a so-called holistic approach.

Keywords: unconventional healing methods, promotion, human body.

KAZALO

1. UVOD	5
2. NEKONVENCIONALNE METODE ZDRAVLJENJA	7
2.1 Opredelitev pojmov in različna poimenovanja nekonvencionalnega zdravljenja	7
2.2 Izvajalci nekonvencionalnih metod zdravljenja	9
2.3 Umestitev nekonvencionalne medicine v sisteme zdravljenja	11
2.4 Kontekst nekonvencionalnih metod zdravljenja	12
2.5 Človekovo telo kot osnova opredelitve metod zdravljenja	13
3. SKUPINE NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA	17
3.1 Tradicionalno zdravilstvo	18
3.1.1 Homeopatija	18
3.1.2 Tradicionalno kitajsko zdravilstvo	20
3.1.3 Tradicionalno indijsko zdravilstvo	23
3.2 Metode duh–telo interakcija	24
3.2.1 Barvna terapija – aromaterapija	24
3.3 Fitoterapija	25
3.3.1 Bachova cvetna terapija	25
3.4 Manualno kontaktno zdravilstvo	26
3.4.1 Kiropraktika	26
3.4.2 Osteopatija	26
3.4.3 Refleksologija ali conska terapija	27
3.5 Energijsko zdravilstvo	28
3.5.1 Reiki in bioenergija	28
4. VZROKI UPORABE NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA	29
4.1 Pozitivni in negativni vidiki nekonvencionalnih metod zdravljenja	31
5. REGULACIJA NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V EVROPSKI UNIJI	34
6. REGULACIJA NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V SLOVENIJI	41
6.1 Trenutni položaj nekonvencionalne medicine v Sloveniji	41
6.1.1 Razširjenost uporabe v Sloveniji	43
6.1.2 Izobraževanje in usposabljanje	43
6.2 Združenja in društva nekonvencionalnega zdravljenja v Sloveniji	44
6.3 Trenutni problemi nekonvencionalne medicine v Sloveniji	45
6.4 Kronologija nekonvencionalne medicine v Sloveniji	48
6.5 Možne rešitve pri ureditvi nekonvencionalnih metod zdravljenja	50
7. PROMOCIJA NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V SLOVENIJI	52
7.1 Pozitivni in negativni vidiki promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja	53
7.1.1 Vloga promocije nekonvencionalne medicine	54
7.2 Načini promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja	55
7.2.1 Množični mediji o nekonvencionalnih metodah zdravljenja	58
7.3 Medijske osebnosti in promocija	59
8. ZAKLJUČEK	61
9. LITERATURA IN VIRI	64

1. UVOD

»Menim, da je kozmično religiozno občutje najmočnejša in najplemenitejša spodbuda za znanstveno raziskovanje« (Albert Einstein 1940: 605).

V Sloveniji smo priča soočenju argumentov za in proti uvrstitvi nekonvencionalnih metod zdravljenja v zdravstveni sistem. Pojavljajo se celo vprašanja ali jih lahko sploh opredeljujemo kot načine zdravljenja človeškega telesa. V Sloveniji posameznik vse bolj kritično vrednoti svoje zdravje, oziroma želi bolj aktivno sodelovati pri zdravljenju, se poučevati o zdravju, preventivno skrbeti za zdravje, iskati vzroke svojih »bolezni« in raziskovati najprimernejše načine za svoje boljše počutje. Način življenja v postmoderni dobi postavlja človekovemu telesu vedno večje zahteve, ki se kažejo v različnih oblikah bolezni. Svetovna zdravstvena organizacija¹ (World Health Organization, WHO), katere članica je tudi Slovenija, ugotavlja, da vpliv nekonvencionalnih metod zdravljenja v razvitih državah strmo narašča. Leta 2002 je izdala prvo strategijo za tradicionalno, komplementarno in alternativno medicino za obdobje 2002–2005 (WHO Traditional Medicine Strategy 2002–2005). Danes se pojavlja vedno večji interes za metode zdravljenja, ki jih ne uvrščamo v klasično, konvencionalno medicino in ne zdravijo posameznika po ustaljenih konvencionalnih načinih zdravljenja.

Uporaba nekonvencionalnih metod zdravljenja iz dneva v dan postaja bolj popularna, a kljub nedavnim zakonskim »ureditvam« v Sloveniji, na tem področju še vedno vlada kar precejšna zmeda. V diplomski nalogi se bom dotaknila nekaterih problemov na področju tovrstnega zdravljenja.

Razumevanje nalog nekonvencionalnega in konvencionalnega zdravljenja je v postmoderni družbi težko doseči, saj obstajajo različni pogledi na medicino tako med konvencionalnimi kot nekonvencionalnimi »zdravniki«. Polemike potekajo predvsem med zagovorniki klasične medicine, za katero pravijo, da je podprta z dokazi, da je merljiva in dokazljiva. Nasproti pa je nekonvencionalna medicina, ki je nemerljiva, pogosto temelječa na emocionalnih premisah, s katerimi človek aktivira svoje potenciale v samodelovanju in samoorganizaciji. Verjetno obstaja povezava teh dveh

¹ Vir: dostopno na <http://www.who.int/en/>.

različnih perspektiv, saj obe stremita k temu, da posamezniku omogočita izpopolnitev ene največjih vrednot v njegovem življenju, to je zdravje. Hkrati se moramo zavedati, da je vsaka medicina oziroma zdravljenje človeka postavljeno v okvir kulture družbe, zgodovine, politike, filozofije in etike.

Glavni cilj moje diplomske naloge je predstaviti nekonvencionalne metode zdravljenja oziroma načine nekonvencionalnega zdravljenja v Sloveniji. Analitično se bom dotaknila tudi pravne ureditve teh metod v Sloveniji in ostalih državah Evropske unije. Cilj je hkrati tudi razčleniti vlogo promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja, katere so prednosti in slabosti promoviranja teh metod.

V diplomskem delu se najprej osredotočim na prvi problem tega področja, in sicer samo definicijo, predstavitev in umestitev nekonvencionalnih metod zdravljenja v širši kontekst. Skušala bom prikazati pomembnost zdravljenja z nekonvencionalnimi metodami ter pomembnost dojetja človekovega telesa in zdravljenja. Nekonvencionalna medicina ima v primerjavi z znanstveno medicino drugačen pristop k zdravljenju človeka, ki pa ni zanemarljiv. Oba načina, ki sta danes predmet polemik in razprav, izhajata iz različnega pogleda in dojetja človeka kot celote in njegovega telesa skozi različne kulture in filozofije. Pri nekonvencionalnih metodah zdravljenja se obravnava človeka kot celoto, pomembni so telo, um, emocionalno stanje in okolica, medtem ko se konvencionalna medicina loteva človekovega telesa (telesa ali rezultatov zdravljenja) na konvencionalen način, podprt s fizičnimi dokazi. Problem nastane, ko postanejo dokazovanja, kateri način zdravljenja je bolj primernejši za človekovo telo, pomembnejša od človekovega zdravja in ozdravitve same. Človekovo telo postane objekt bojev za prevlado in ne fokus skupnega delovanja, ki bi pomagal človeku k boljšemu počutju tako na fizični kot psihični ravni.

Namen naloge je opredeliti in opisati nekonvencionalne metode zdravljenja v Sloveniji in premisliti o načinih njihove promocije. V tej nalogi ne postavljam nekonvencionalno medicino na nasprotni breg konvencionalni medicini, niti je ne izpostavljam kot alternativo konvencionalni medicini. Razmišljam predvsem o možnostih vzajemnega delovanja različnih pristopov k zdravljenju in formalni ureditvi tega področja. Temeljna metoda, ki sem jo uporabila v nalogi je deskriptivna kvalitativna analiza vsebine.

2. NEKONVENCIONALNE METODE ZDRAVLJENJA

2.1 Opredelitev pojmov in različna poimenovanja nekonvencionalnega zdravljenja

Prvi problem, ki se pojavlja na tem področju, je samo poimenovanje metod zdravljenja, ki ne sodijo v konvencionalno medicino². Za nekonvencionalne metode zdravljenja najdemo mnogo izrazov, kot so alternativna medicina oziroma alternativne metode zdravljenja, komplementarna medicina, duhovna, tradicionalna medicina, celostna, holistična medicina, integrativna, zdravilstvo ipd.

Pojem *tradicionalna medicina* se nanaša na medicinski sistem, ki se je predvsem na temelju izkušenj razvil znotraj določene kulturne tradicije (WHO 2000: 2). Poimenovanja, kot so nekonvencionalna, neortodoksna in neuradna medicina, naj bi kazala odstopanja od uradno postavljenih norm. Pojem *celostna medicina* predstavlja medicino, ki naj bi na človeka gledala kot na individualno celoto, celostna naj bi bila tudi terapija oziroma zdravljenje. *Naravna medicina* naj bi poudarjala zdravljenje z naravnimi sredstvi. Nena Židov opredeli *alternativno medicino* kot sistem zdravljenja, ki izključuje konvencionalno medicino in je njeno nasprotje, *komplementarno medicino* pa kot možnost sodelovanja in izpopolnjevanja obeh sistemov zdravljenja (Židov 1998: 369). Leta 2003 so nekateri izvajalci nekonvencionalnih metod zdravljenja podali skupno izjavo in poizkus opredelitve »naravnega zdravljenja«. »*Naravno zdravljenje*« naj bi obsegalo storitve, katere prispevajo k izboljšanju splošnega zdravja oziroma kakovosti življenja posameznika in krepijo njegovo psihofizično počutje, niso vključene v zdravstvene storitve in so izključno terapevtske narave (Teze za zakon o naravnem zdravljenju 2003: 1).

V slovenskem medicinskem slovarju je *alternativna medicina* definirana kot medicina, ki za ugotavljanje in zdravljenje bolezni uporablja znanstveno nepreverjene metode, temelječe na tradiciji in verovanju (Slovenski medicinski slovar 2002 : 45). Mary Douglas (1999: 35) pa poimenuje *alternativno medicino* kot »spiritualno« in v

² Za uradno medicino najdemo tudi druga poimenovanja, kot so klasična, znanstvena, zahodna medicina, konvencionalna, ortodoksna, šolska, moderna ipd. Uradna medicina je definirana kot institucionaliziran medicinski sistem, ki ga je država priznala in vključila v uradni sistem izobraževanja in zdravstvenega varstva (Rozman, Godec v Židov 2000: 140).

nasprotju z »materialno«. V ospredje pri teh metodah postavlja odnos do blagosti in sočutja.

Oktobra 2007 so v Sloveniji sprejeli nov zakon³, ki so ga poimenovali zakon o zdravilstvu. Zdravilstvo⁴ je definirano kot dejavnost, ki jo opravljajo zdravniki za izboljšanje zdravja in kakovosti življenja uporabnikov storitev in ne temelji na spoznanjih medicinske vede.

V diplomski nalogi bom največkrat uporabljala pojem nekonvencionalne metode zdravljenja, ker si pod to besedno zvezo predstavljam skupek vseh zgoraj omenjenih opredelitev, hkrati pa menim, da je najbolj nevtralna in široka, da lahko pod svoje okrilje zaobjame različne metode zdravljenja.

V Sloveniji in svetu še danes ni enotno sprejete terminologije, ki bi v enem izrazu zajemala vse terapije in sisteme nekonvencionalnega zdravljenja. Pri opredelitvah nekonvencionalne medicine velikokrat zasledimo, da so to metode, ki niso dokazljive glede na konvencionalno medicino, ki je podprta z znanstvenimi dokazi. Hkrati te opredelitve izpostavljajo, da se nekonvencionalne metode zdravljenja posvečajo odpravljanju vzrokov bolezni, človeka obravnavajo kot celoto, skrbijo za preventivo in ohranjanje človekovega zdravja na naraven način. Tudi Svetovna zdravstvena organizacija⁵ (WHO) opredeljuje nekonvencionalne metode prav tako z različnimi pojmi, največkrat pa zasledimo pojem *tradicionalna medicina*, ki je definirana kot »skupek znanja, veščin, prakse, temelječih na teorijah, verovanju in izkušnjah različnih kultur in niso integrirane v zdravstveni sistem.« V svetu se je uveljavil tudi pojem »KAM«, ki pomeni komplementarna (dopolnilna) in alternativna medicina. Skupno izvajanje nekonvencionalne in konvencionalne medicine zagovarja več strokovnjakov, temu pristopu pravijo *integrativna medicina*.

Petar Papuga meni, da nekonvencionalna medicina zajema vrsto heterogenih dejavnosti, ki segajo od popularnih tradicionalnih preventivnih metod do najbolj eksotičnih metod zdravljenja (Papuga in Rožman 1998: 372).

³ Več o samem zakonu v 6. poglavju.

⁴ Glej spletno stran: <http://www.mz.gov.si>.

⁵ Glej spletno stran: <http://www.who.int>.

V poplavi različnih definicij in opredelitev nekonvencionalnih metod zdravljenja opazimo, da je bistvena razlika v definicijah konvencionalne in nekonvencionalne medicine v znanstvenem dokazovanju učinkov zdravljenja ter v institucionalizaciji praks zdravljenja. Z institucionalizacijo lahko določimo in definiramo ter hkrati omejimo področje.

2.2 Izvajalci nekonvencionalnih metod zdravljenja

V zborniku komplementarnega in naravnega zdravljenja Konaz izvajalce nekonvencionalnih metod zdravljenja razdelijo tri glavne skupine:

1. **Na povsem laične osebe** – osebe brez znanja o medicini;
2. **Na zdravilce** – ti so pridobili znanje s fragmenitiranim prebiranjem medicinske literature;
3. **Na zdravstvene delavce** (tudi z visokošolsko izobrazbo), ki zdravijo po nekonvencionalnih metodah (Zbornik Konaz 2000: 22–23).

Papuga in Rožman (1998: 375) menita, da je morda primerneje označiti izvajalce nekonvencionalnih metod zdravljenja kot zdravstvene delavce, ki uporabljajo nepreverjene metode zdravljenja. Meddrugim pravita, da najdemo v nekonvencionalnem zdravljenju tudi slabšalne izraze, kot so mazač, šarlatan, šarlatanstvo in padarstvo. **Mazač** je oseba, ki nestrokovno opravlja zdravljenje; izraz **šarlatan** se nanaša na osebo, ki se pri svojem delu pretvarja, da je strokovnjak z znanjem in sposobnostmi, v bistvu pa gre za goljufijo. Izraz **šarlatanstvo** pomeni goljufija in sleparija, **padarstvo** pa je zdravljenje brez poklicne izobrazbe.

Zakon o zdravilstvu⁶ pa poimenuje izvajalce nekonvencionalnih metod zdravljenja **zdravilci**, ki so fizična, polnoletna oseba, z opredeljeno najmanj srednjo izobrazbo zdravstvene smeri in imajo opravljen preizkus iz zdravstvenih vsebin, ki jih predpiše minister. Nekonvencionalne metode zdravljenja, kot so homeopatija, kiropraktika in osteopatija lahko opravljajo le osebe, ki imajo diplomu medicinske fakultete.

Strinjam se z izvajalci nekonvencionalne medicine, ki pravijo, da se v novem zakonu o zdravilstvu ne najdejo več, ker jih je večina potisnjena v »kot« nedelovanja.

⁶ Glej spletno stran: <http://www.mz.gov.si/>.

Uletova (2003: 267–268) ugotavlja, da je ključno pri ločevanju usposobljenega izvajalca nekonvencionalnih metod zdravljenja od šarlatana, da usposobljen zdravilec vrača bolnikom samozaupanje, vero vase in v njihove zmožnosti samoozdravitve, medtem ko šarlatan dela bolnike vse bolj odvisne od njega, jih navdaja s strahospoštovanjem do njega in znižuje samozaupanje bolnikov. Dober zdravilec svetuje bolnikom, da tudi sami kaj storijo za svoje zdravje, da spremenijo način življenja, prehranske navade, odnos do dela, prostega časa itd.

Pri nekonvencionalnih metodah zdravljenja se pogostokrat uporabljajo negativni izrazi opredeljenosti izvajalcev nekonvencionalne medicine, prav zaradi nepreverjenosti teh metod na klasičen, pozitivističen način in zaradi velikega števila različnih metod in neopredeljenosti teh. Papuga in Rožman (1998: 375) pravita, da je meja med nekonvencionalno medicino in mazaštvom težko postaviti. Nekateri imajo kar vse, ki se ukvarjajo z nekonvencionalnimi metodami, za padarje. Ker naj bi takšni zdravilci uporabljali fenomen dotika, naj bi se vedli avtoritativno, uporabljali zdravniški žargon, postavljali modne, domnevne diagnoze in pri tem uporabljali lažna priporočila, svojim metodam pa pripisovali »čarobne lastnosti«, postavljali splošne indikacije in uporabljali univerzalna zdravila (razne energetske pripomočke, ki ozdravijo vse bolečine in bolezni). Zelo radi nastopajo v množičnih občilih in zavajajo bolnike, češ da jih bodo povsem ozdravili in jih celo nagovarjajo, naj opustijo zdravljenje pri svojem zdravniku... Poimenovanja, kot so šarlatan, mazač ipd. nosijo slabšalni prizvok in se predvsem označujejo kot nestrokovnost izvajalcev.

V Tezah naravnega zdravljenja (2003: 3) je strokovna usposobljenost terapevta nekonvencionalnih metod zdravljenja opredeljena kot znanje in spretnosti, ki jih mora obvladati, te pa določajo poklicni standardi in katalogi standardov strokovnih znanj in spretnosti za posamezne poklice naravnega zdravljenja. Standardi naravnega zdravljenja so pravila delovanja, ki določajo strokovne pristope in metode delovanja za posamezno zvrst naravnega zdravljenja. Te standarde oblikuje zbornica naravnega zdravljenja v soglasju s pristojnim ministrstvom.

V krogu izvajalcev nekonvencionalnih metod zdravljenja vedno bolj prevladuje mnenje, da je dober zdravilec tisti, ki bolnike spodbuja k samozdravljenju in k aktivnemu vključevanju v preventivno zdravo življenje.

Papuga in Rožman (1998: 375) menita, da se mazaštvo lahko prepreči z izboljšanjem zdravstvenih standardov, norminiranjem, nadziranjem nekonvencionalnih metod zdravljenja in sankcioniranjem mazaštva po ustreznih strožjih zakonih. Sama bi dodala še eno komponento in sicer da bi več pozornosti tovrstnim metodam zdravljenja in predvsem njihovi učinkovitosti posvečala tako država kot konvencionalna medicina.

2.3 Umestitev nekonvencionalne medicine v sisteme zdravljenja

V svetu obstaja mnogo sistemov zdravljenja. Medicina je sestavljena iz več medicinskih sistemov. Najbolj ostra delitev je na ortodoksen in neortodoksen sistem zdravljenja. Sistem klasične zahodne medicine sodi v ortodoksni sistem zdravljenja, ki se je razvil v zadnjih nekaj stoletjih in je na svetu največji ter skrbi za več kot polovico človeštva. V sistemu klasične zahodne medicine že več stoletij obstaja sistem nekonvencionalnih metod preventive, diagnostike, zdravljenja in rehabilitacije, vendar niso del uradnega medicinskega sistema, ker so znanstveno pomanjkljivo preverjene ali povsem nepreverjene (Papuga in Rožman 1998: 372). Vedno več je govora o tem, ali je nekonvencionalna medicina preventivna medicina in kot taka del ortodoksne medicine, ker naj bi bil zdravljenec sam zdravilec oziroma zdravnik, ki skrbi za svoje zdravje in boljše počutje.

Papuga (1998: 377) obravnava nekonvencionalno medicino, kot celostni sistem zdravljenja, ki prispeva k izboljšanju načina življenja (zdrava prehrana, zadostna telesna vadba, skrb za duševno zdravje), pospešuje zdravje (usposabljanje ljudi za premagovanje nalog in stresa itn.). Najpomembneje je, da so nekonvencionalne metode zdravljenja usmerjene v spodbujanje zdravja in opuščanja zdravju škodljivih razvad. Posledično nekonvencionalne metode zdravljenja zdravijo z nekemičnimi sredstvi, preventivno pa spodbujajo posameznika k ravnovesju med njegovim telesom, čustvi in okoljem.

2.4 Kontekst nekonvencionalnih metod zdravljenja

V sedemdesetih letih se je začela buditi ekološka zavest, razširjati so se začele ideje o biološkem pridelovanju hrane, posamezniki so začeli iskati duhovne vrednote s študijem evropske ezoterične tradicije ter vzhodnjaških filozofij in religij. Ustanavljati so se začeli centri za spodbujanje duhovnih vrednot. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so se pri nas začele odpirati zeliščne lekarne, sredi devetdesetih let pa se pojavijo prve trgovine z »zdravo« prehrano. Douglasova (1999: 36) pravi, da se je prvotno vsa medicina imenovala naravna medicina. Postopoma se je zahodna medicina ločila od duhovnih zadev. Zdravnik naj ne bi vsiljeval pacientom lastne verske poglede. Tako se je vera ločila od medicine, psihične težave od telesnih. Začetke zdravilstva so tudi imenovali »*instiktivna medicina*«. Ljudstva naj bi si pri zdravljenju pomagala s svojim instinktom. Ta medicina sega v obdobje paleomedicine in predstave ljudstev v zvezi z naravo bolezni. Klasična medicina je svoje ime skozi obdobja odločno potrjevala z materialnimi dokazi, podkrepljenimi z znanstveno–racionalnimi osnovami in hipotezami, statistiko, institucionalizacijo ipd.

Zgodovinsko gledano segajo nekonvencionalne metode zdravljenja v same začetke zdravljenja, vendar se je medicina odcepila kot samostojna veda z institucionalizacijo in znanstveno dokazljivostjo. Čeprav so se v nekaterih državah po svetu še obdržale nekonvencionalne metode zdravljenja, ki naj bi veljale le kot »primitivni način zdravljenja«, se danes po vsem svetu širijo in si prizadevajo, da jih umestijo kot načine zdravljenja v uradne sisteme zdravljenja (Borisov 1985: 12–13).

Osveščanje ljudi in promoviranje teh metod je meddrugim spodbudilo preventivno skrb za zdravje in ohranjanje dobrega življenja (Židov 1998: 370). Tukaj ne gre zanemariti tudi konteksta uradne medicine, ki skuša vse bolj zdraviti stil življenja in delovati preventivno. Obdobje promocije in preventive v javnem zdravstvu se kaže predvsem z raznimi kolektivnimi akcijami, npr. cepljenji, pregledovanji kožnih sprememb otrok v osnovnih šolah, z organiziranjem predavanj o higienskih ukrepih v šolah, z raznimi zdravstvenimi izobraževanji, preventivnimi pregledi ipd. (Kamin 2006: 71–73). Preventivna medicina (ohranjanje in skrb za zdravje) bi lahko bila skupno stičišče konvencionalne in nekonvencionalne medicine, kjer bi se področji dopolnjevali. Pri

zdravljenju pa bi morali še upoštevati filozofske, kulturne in jezikovne razlike obeh medicin.

Glede na model zdravljenja pa lahko opredelim tudi pogled na človekovo telo oziroma obratno; kako dojemamo človekovo telo, je odvisno od našega definiranja metod oziroma načinov zdravljenja.

2.5 Človekovo telo kot osnova opredelitve metod zdravljenja

Menim, da je človekovo telo oziroma pogled na človekovo telo ena od osnov pri določanju načinov zdravljenja telesa in pri iskanju vzrokov in definiranju tako bolezni kot zdravja.

Ule pravi, da so se splošne teorije zdravja in bolezni organizirale okrog dominantnih ideologij in verovanj določene kulture (Ule 2003: 18), ki so bistvene v dojemanju človeškega telesa in opredeljevanju načinov zdravljenja. V zahodni, uradni medicini je zdravje statično, pokvari ga lahko le bolezen, pri nekonvencionalni medicini pa je zdravje dinamično dogajanje, na bolezen pa vplivajo različni dejavniki (Rožman in Osojnik 1993: 16–17).

Kvas in Seljak (2004: 548) opredelita dva temeljna modela pojmovanja problemov zdravja, ki sta se razvila v zgodovini, in sicer biomedicinski in biopsihosocialni model. Prvi model strogo loči telo od duha, telo in psiha sta dve ločeni entiteti. Model je redukcionističen, kar pomeni, da so človeške motnje povezane s specifičnimi biokemijskimi vzroki v organizmu, bolezenski pojav zožuje na raven celice in kemijskega dogajanja, bolezen pa obravnava kot posledico motnje v delovanju človeškega telesa, ki pa je razumljen kot biokemijski stroj.

Biomedicinski model je model bolezni in ne zdravja. V celoti je usmerjen v razlage nastajanja bolezni, ne zanimajo ga okoliščine, ki ohranjajo in krepijo zdravje. Biopsihosocialen model zdravja je razširitev prejšnjega modela, poudarja pomen zdravja in bolezni. Zdravje ni več nekaj samo po sebi danega, je proces, ki je močno odvisen od izpolnjenosti posameznikovih bioloških potreb, za kar se lahko vsakdo zavzame, če se nauči prisluhniti sebi (Kvas in Seljak 2004: 549–550).

Nekonvencionalne metode zdravljenja spadajo v biopsihosocialen model, kjer je poglobljena značilnost »osredotočanje« na celostnost človeka, ki ga sodoben znanstveni redukcionizem moderne biomedicine ne omogoča (Williams, Cooke in May 1998) in komuniciranje s pacienti kot sestavni del ohranjanja zdravja.

Glede na zgoraj omenjene avtorje menim, da pri ločevanju in razlikovanju konvencionalne in nekonvencionalne medicine lahko obe medicini umestimo v ta dva modela zdravja. Čeprav je ta delitev ostra, menim, da izhodišča za konvencionalno medicino izhajajo iz opredeljenih vidikov biomedicinskega modela in obratno, izhodišča za nekonvencionalno medicino iz biopsihosocialnega modela. V prvem modelu je v ospredju zgolj funkcioniranje posameznih delov človeškega telesa v razmerju do celotnega organizma, v drugem modelu pa delovanje človeškega telesa in organizma v sodelovanju z zunanjimi okoliščinami. Idealni model, h kateremu stremijo nekonvencionalne metode zdravljenja, bi moral vključevati tako psihološke kot sociološko–družbene, kulturološko–antropološke in biomedicinske komponente. To bi pomenilo zajemanje vseh vplivov, tako fizičnih kot psihičnih na človeški organizem in njegovo delovanje. Če bi bili lažji prehodi iz enega v drug model ne bi bilo toliko konfliktov.

Medicinski sistem oziroma medicina dojema človekovo telo⁷ z mehanske perspektive, kot »orodje za delovanje«. Medicina opredeljuje človekovo telo kot skupek atomov, molekul, struktur, ki jih omogočajo procesi, katerih delovanje v znatni meri uravnavajo geni ipd. (Stušek 2003: 7). Pri medicini je v ospredju anatomija človeka in je usmerjena k telesu kot stroju, njegovemu discipliniranju, optimizaciji njegovih sposobnosti, izčrpavanju njegovih sil, zviševanju njegove uporabnosti in prilagodljivosti. Nekonvencionalne metode zdravljenja pa pri telesu ne upoštevajo zgolj fizične strukture, temveč tudi emocionalne, mentalne, duhovne komponente. V zdravljenju je vključeno celotno človeško telo, ne samo oboleli del telesa, vključeni so posameznikovo ozadje, individualna osebnost in emocionalno stanje (Lupton 1998: 101).

⁷ Obstaja več teorij od kulturnih, socioloških, antropoloških, vendar sem se zgolj osredotočila na grobo opredelitev telesa, predvsem kako ga obravnava uradna medicina.

Južnič (1998: 18–19) prav tako opredeli dva pogleda na človekovo telo, in sicer medicinski in religiozni model. Za medicino je telo biološki stroj, če kaj ne deluje dobro, intervenira s posegi. Medicina želi ta stroj obdržati v najboljšem stanju. Pri religioznem modelu moramo upoštevati različne religiozne sisteme, telo kot fizična oblika je manj pomembna kot duhovna. Prav tako Južnič opredeli telo kot človekovo pričujočnost na svetu. Ne ločijo ga zgolj samo anatomske razlike, temveč je specifično tudi po načinu, kako človek svojemu telesu pripisuje pomene, smisle in veljave (Južnič 1995: 930– 931). Človekovo telo je socialni konstrukt, kar pomeni, da ni enovitih predstav, ampak so različne in izhajajo iz raznovrstnosti svetovnih nazorov.

Kamin (2004: 17) pravi, da je medicinsko razmišljanje o telesu tudi skladno z družbeno–ekonomskimi okoliščinami določene družbe⁸, kar prikazuje premik konceptualiziranja telesa skozi čas. Osredotočenost je na discipliniranju telesa, optimizaciji njegovih sposobnosti, izčrpavanju njegovih sil, zviševanju njegove uporabnosti in prilagodljivosti, njegovi integraciji v sisteme nadzora ipd. Pri konceptualiziranju telesa skozi čas pa moramo še upoštevati tako kulturne okoliščine kot znanstvena dognanja.

Zaradi raznolikih predstav o človeškem telesu in zaradi postavljanja različnih stanj bolezni so se razvile mnoge metode zdravljenja. Prav zaradi tega, pravi Kaminova (2006: 18), je preizkus, da bi bolezni zdravili izključno z znanstveno medicino, vnaprej obsojen na propad. S tem, ko znanstvena medicina prevzema redukcionistično kategorizacijo simptomov in si nalaga nalogo ljudem pomagati v stiski bolečine, posega tudi na področje kulture, a to počne na biološki način.

Vsaka nekonvencionalna metoda zdravljenja poudarja določene specifikke zdravljenja in človeškega telesa. V naslednjem poglavju bom opisala skupine nekonvencionalnih metod zdravljenja in dodala, kaj posamezne metode poudarjajo pri zdravljenju.

⁸ Martin v Kamin (2004: 17) predstavi medicinsko obravnavo telesa kot sistem skozi različne dinamične interakcije s svojim okoljem, ki je prevladoval v klasični medicini vse do 19. stoletja. To konceptualizacijo zamenja razumevanja telesa kot majhnega podjetja, ki posluje. V 20. stoletju razlaga delovanje telesa z modelom delovanja industrijske družbe. Kasneje pa ga še dopolni z modelom informacijskega sistema, ki celico obravnava kot tovarno, a se poglobljeno spoprime z razlago pretoka informacij od enega telesa k drugemu. Kot zadnji medicinski model je telo predstavljeno kot hierarhično organiziran komunikacijski sistem, v katerem center oddaja informacije in skrbi za pretok informacij.

Institucionalizacija bolezni in smrti ter definiranja zdravja kot norme so veljala za glavna izhodišča pri znanstveni medicini. Pri Foucaultovi⁹ analizi nastanka in razvoja znanstvene medicine je pomembno, da jo obravnava kot le eno od paradig medicine, medicinskih sistemov oziroma kot enega od sistemov vedenj za razumevanje in dojetanje telesa. Medicina razmišlja o zdravju in bolezni z vidika norme in nadzorovanja družbe. Foucault pravi, da postane medicina prek norme pooblaščenca za širjenje nasvetov za zdravo življenje in tudi za diktiranje standardov fizičnih in moralnih odnosov posameznika in družbe (Foucault v Kamin 2006: 31).

Ko medicina prostorsko omeji bolezen oziroma zdravje, išče vzroke le znotraj omejenega, vidnega, individualnega prostora. S tem ko je disciplinirano telo v skladu z zdravstvenimi normami, je reševanje problemov bolezni usmerjeno v odstranjevanje simptomov, najbolj vidnih neposrednih vzrokov bolezni (Kamin 2006: 31).

Nekonvencionalna medicina pa še ni usmerjena k normi, niti ni prostorsko omejena, zato je tudi zdravljenje in iskanje vzrokov bolezni razširjeno področje, kar pa pripomore k obtožbam nekonvencionalne medicine subjektivnega pogleda. Nekonvencionalne metode zdravljenja nimajo skupnih opredelitev in omejitev glede pogledov na človekovo telo, glede določanja zdravja in bolezni, pri iskanju vzrokov bolezni in k pristopom zdravljenja, zato nimajo verodostojnosti in predvidljivosti, ki ju določa znanstvena medicina.

3. SKUPINE NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA

Danes obstaja več različnih metod nekonvencionalne medicine. Papuga jih razdeli v osem skupin in jih razčleni na preventivne, diagnostične, terapevtske in rehabilitacijske metode (Papuga 2006: 7–15):

1. Tradicionalno zdravljenje oziroma alternativni medicinski sistemi; ti sistemi so opredeljeni kot celostni sistemi s teorijo in prakso zdravljenja in se uporabljajo v preventivne, diagnostične, terapevtske in rehabilitacijske namene. Sem spadajo

⁹ Foucault, francoski filozof, velja za enega najbolj odmevnih in vplivnih pri razvoju različnih pogledov na vlogo medicine in zdravja v sodobni družbi. Njegove razprave so spodbudile zgodovinske in antropološke študije, ki so spodbijale predpostavko o nevtiralnosti in objektivnosti medicinskega vedenja (Kamin 2006: 28).

homeopatija, tradicionalno kitajsko zdravilstvo (akupunktura, akupresura) in tradicionalno indijsko zdravilstvo (ayurveda).

2. Metode zdravljenja duh–telo interakcija; to so tehnike, ki krepijo sposobnost duha in s tem vplivajo na delovanje telesa. V tej skupini najdemo sprostitvene tehnike, psihoterapijo, regresijo, senzorične terapije, duhovno zdravljenje kot molitve ipd.

3. Fitoterapija in herbalno zdravilstvo; zeliščarstvo, aromaterapija, Bachove kapljice. Te metode niso namenjene diagnosticiranju.

4. Manualno nekontaktno zdravilstvo; različne dihalne tehnike

5. Manualno kontaktno zdravilstvo; metode, ki se nanašajo na premikanje delov telesa in manipulacij: kiropraktika, osteopatija, masaža, refleksno conska masaža stopal.

6. Energijsko zdravilstvo; kamor spadajo bioenergija, reiki, zdravilni dotik ipd., so metode, ki zdravijo biopolje¹⁰ in se prav tako uporabljajo v preventivne, diagnostične, terapevtske in rehabilitacijske namene.

7. Diagnostične metode; že samo ime pove, da so namenjene zgolj diagnosticiranju: iridologija, astrologija, radiestezija, termodiagnostika.

8. Druge zdravilske metode; v to skupino spada biosinergetika¹¹.

Kot sem že omenila obstaja več metod zdravljenja. V naslednjem poglavju opišem zgolj tiste, ki sem jih največkrat zasledila v dnevnikih časopisih v letu 2006¹² in ki so opredeljene v Tezah o naravnem zdravljenju iz leta 2000.

3.1 Tradicionalno zdravilstvo

3.1.1 Homeopatija

Je ena od najbolj razširjenih nekonvencionalnih metod zdravljenja, ki se razlikuje od zahodne prevladujoče medicine. Homeopatija je bila v Sloveniji do prepovedi leta 1819 del uradne medicine, danes pa je ena od mnogih nekonvencionalnih metod zdravljenja, ki je v Angliji tudi uradno priznana (Židov 1998: 370).

Zdravnica Kornelija Pope-Toth (1994: 7) jo v svoji knjigi Homeopatija opredeli kot zdravljenje, po katerem se vsaka bolezen zdravi z zdravilom, ki pri zdravem človeku

¹⁰ Biopolje je endogeno bioelektromagnetno polje organizmov, ki odraža njihovo biološko stanje (Delovni osnutek zakona o zdravilstvu 2005: 3).

¹¹ Biosinergetika je holističen, celosten pristop k zdravljenju. Združuje kinezologijo, bioenergijo, psihologijo, akupresuro, osteopatijo in zdravljenje z esencami (vir: <http://www.essentia.si>).

¹² Podrobneje sem si ogledala dnevne časopise, kot so Delo, Dnevnik, Slovenske novice in Večer.

povzročča podobne bolezenske simptome. Izhaja iz filozofije, da je vzrok bolezni v nas samih, največji pomen daje odpornosti telesa. Zunanjim dejavnikom pripisuje zelo majhno vlogo (npr. razne zastrupitve, nesreče, rane, nekatere kirurške bolezni...). Sama beseda izhaja iz grščine in sicer homois je podobno in pathos je bolezen. Homeopatija je torej sistem zdravljenja in poteka po načelu¹³ podobno se zdravi s podobnim (Similia similibus curantur). Bolnikovi simptomi in znaki se morajo ujemati s simptomi in znaki, ki jih homeopatsko zdravilo povzročča na zdravih ljudeh.

V Sloveniji obstaja Slovensko homeopatsko društvo, ki je član Mednarodne zveze homeopatskih zdravnikov (Liga Medicorum Homeopathica Internationalis – LMHI) in Evropskega odbora za homeopatijo (European Committee for Homoeopathy – ECH). Društvo¹⁴ proučuje in pospešuje razvoj homeopatije kot celostnega sistema zdravljenja.

Slika 3.1.1.1: Homeopatske tablete

Vir: <http://images.google.si>

Na sliki 3.1 vidimo homeopatske tablete oziroma zdravila, ki se pripravljajo iz različnih snovi, delov rastlin, živalskih produktov ipd. Homeopati ne zdravijo bolezni glede na diagnozo, kot to počne klasična medicina, temveč zdravijo človeka na osnovi celote zbranih simptomov, ki jo v homeopatiji imenujejo totaliteta simptomov. Pri enaki klasični diagnozi in navidez enaki bolezni pridejo do različnih homeopatskih zdravil. Uporaba različnih homeopatskih zdravil za navidez enake bolezni tudi onemogoča, da bi se homeopatska zdravila vrednotila na enak način kot tista v klasični medicini. Homeopatija namreč človeka obravnava celostno, kar pomeni, da se lahko različnim

¹³ Načelo je pred dvesto leti utemeljil Samuel Hahnemann, ki se je rodil v Nemčiji, po študiju medicine pa se je odločil usposabljanje v splošni bolnišnici. Leta 1779 je napredoval v doktorja medicine. Nad takratnimi metodami zdravljenja ni bil navdušen, zato je opustil zdravniško prakso in se posvetil kemiji, prevajanju knjig, homeopatiji. Na začetku 18. stoletja je raziskoval delovanje kininovca, zdravila za malarijo in opazil, da povzročča pri zdravih ljudeh podobne simptome kakor bolezen. S svojim preizkušanjem je ugotovil, da podobno zdravi podobno. Kininovec je tropsko drevo, katerega lubje se uporablja za pridobivanje kinina. Kinin pa je alkaloid, ki se nahaja v skorji kininovca. Od leta 1944 ga pridobivajo tudi sintetično, saj je zelo pomemben pri zdravljenju malarije. Je strupen in v večjih količinah povzročča ohromitev (Pope-Toth 1994: 7–15).

¹⁴ Vir: dostopno na <http://www.shd.si/?page=si/vecohomeopatiji/homeopatijainsodobnaznanost>.

pacientom prepíše za isto bolezen različno zdravilo. To pa hkrati zahteva davek v obeh konvencionalne medicine, ki pravi, da homeopatija ne more dokazati svojih rezultatov in jo primerja s placebo (Mills 1997: 24–31). Danes je homeopatija razširjena po vsem svetu, najbolj uveljavljena je v Nemčiji, Avstriji, Švici, Franciji, Angliji in na Nizozemskem. V teh državah lahko človek skoraj v vsaki lekarni dobi homeopatsko zdravilo (Pope–Toth 1994: 14–15).

3.1.2 Tradicionalno kitajsko zdravilstvo

Kitajsko tradicionalno zdravilstvo oziroma TKM ima več kot pettisočletno tradicijo zdravljenja. Papuga v svoji knjigi *Kitajski ključ do zdravja* razdeli tradicionalno kitajsko medicino na pet enakovrednih delov, in sicer na akupunkturo, zeliščarstvo (fitoterapija), masažo, prehrano (dietoterapija) in Qi Gong (Papuga 2004: 9). TKM obravnava človeka kot nedeljivo celoto, človekovo telo je sestavljeno iz petih glavnih organskih sfer oziroma organskih sistemov¹⁵ (srce, vranica, pljuča, ledvica in jetra), ki delujejo na zunanje dele človekovega telesa. Nepravilno delovanje teh organov povzroči bolezen. S preiskovanjem zunanjih sprememb na očeh, ušesih, nosu, konstituciji, vitalnosti, barvi kože, obrazu, jeziku spoznajo in ugotovijo notranje bolezenske spremembe, postavijo diagnozo in določijo zdravljenje (Rožman in Osojnik 1993: 13).

Papuga (2004: 9) meni, da »zahodnjaki« nismo vajeni diagnosticiranja, kaj pomeni denimo čezmerno potenje, za tradicionalno kitajsko medicino pa je pomembno, ali se potimo na čelu ali pod pazduho, popoldan, zjutraj, ali se to dogaja ponoči ali podnevi, v severnih ali južnih krajih. TKM ne ločuje duha in telesa kot konvencionalna medicina, ampak zdravljenje temelji na celostnem pogledu na zdravljenca in njegovih simptomih, zdravi osebo in ne bolezen. Poglavitno pozornost namenja razlagam o funkcionalnih spremembah, ki naznanjajo organske motnje. Tradicionalno kitajsko zdravilstvo ima prav tako kot klasična medicina anatomijo, fiziologijo, patologijo, diagnostični sistem, ki temelji na simptomih in znakih, pa tudi sistem zdravljenja, h kateremu prištevajo

¹⁵ Vsi sestavni deli organizma so patološko in fiziološko tesno povezani: notranji organi so direktno povezani s tkivi, kot so koža, mišičje, ožilje, ligamenti, kite, kosti, pa tudi z organi, kot so usta, nos, ušesa in oči. Na primer: organska sfera srca predstavlja organski sklop srca s tankim črevesom. Hkrati ta organski sklop upravlja ožilje, jezik, duševnost. Pljuča denimo pomenijo organski sklop pljuč z debelim črevesom, kožo in nosom itd. (Rožman in Osojnik 1993: 13).

akupunkturo, akupresuro, zeliščne pripravke, manualne tehnike, meditacijo, vodenje in svetovanje. Kitajska medicina je preventivna, vzrok za bolezen je v nas samih, lahko ga spoznamo in razumemo. Zdravi se oseba in ne bolezen, pri klasični medicini pa je prej poudarek na zdravljenju bolezni in ne osebe (Likar 1997: 49).

V kitajskem medicinskem slovarju je pomembna beseda Či (qi), ki predstavlja življenjsko energijo in je sicer nedokazljiva, nemerljiva. Pretaka se po našem telesu, po vodnikih, imenovanih meridiani. Blokiranje te energije povzroči bolezensko stanje. Značilen je izrek: »Energija, ki bolezen povzroči, jo tudi ozdravi« (Likar 1997: 44). V klasični kitajski miselnosti in tradicionalni kitajski medicini sta v ospredju dve teoriji, in sicer teorija o yin in yangu ter teorija o petih elementih. Pri prvi teoriji pojma yin in yang predstavljata dva aspekta življenjske energije, nasprotni vidiku bivanja, ki se dopolnjujeta in uravnavata vse normalne življenjske aktivnosti. Ko se ravnovesje podre, nastopi bolezen kot posledica prebitka ali primanjkljaja enega ali drugega. Yin predstavlja mehko, temo, hladnost in mokroto, zemljo, mesec, noč, zimo, notranjost, ženski aspekt. Yang predstavlja trdoto, svetlost, toploto, suhoto, nebo, sonce, dan, poletje, zunanost, moški aspekt. Določnim delom telesa se pripisuje yin, drugim yang kvalitete, prav tako različnim fiziološkim in patološkim procesom celega telesa (Mills 1997: 8).

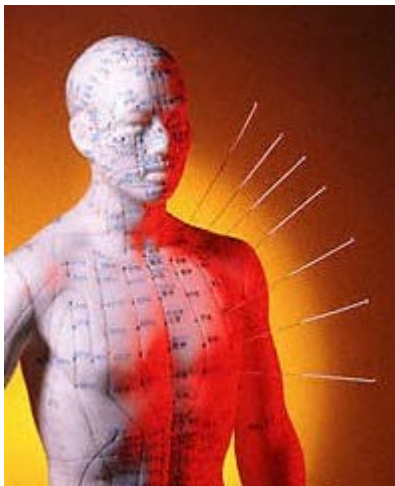
Teorija o petih elementih predpostavlja, da je svet zgrajen na podlagi gibanja in spreminjanja petih osnovnih elementov: lesa, kovine, ognja, zemlje in vode. Vsak element ima specifične lastnosti. Vsi naravni pojavi, anatomske, fiziološke, patološke ipd. so razdeljeni v pet kategorij, vsaka pa pripada določenemu elementu. Primanjkljaj oziroma prekomerno delovanje katerega od elementov povzroči rušenje ravnovesja v telesu (Rožman in Osojnik 1993: 23). Na današnjem Kitajskem obstajata klasična medicina in tradicionalna kitajska medicina druga ob drugi.

Že pri obravnavanju tradicionalne kitajske medicine lahko potrdim tezo, da je zdravljenje človeka in človekovega telesa odvisno od diagnosticiranja človekovega telesa in opredelitve telesnih funkcij, delovanja telesa in kulturnega dožemanja človeka.

Akupunktura

Akupunktura oziroma akupunkturologija je ena od disciplin tradicionalne kitajske medicine. Izraz akupunktura izvira iz latinskih besed *acus*¹⁶ (igla) in *pungere* (vbadati) (Rožman in Osojnik 1993: 5). V temelju več kot 5000 let stare azijske tradicije leži prepričanje, da telo prepredajo meridiani oziroma energetske poti, ki razporejajo energijo po organih in tkivih. Ta energija nastaja pri prebavi in ob dihanju. Do bolezni prihaja zaradi motenj, ki se pojavijo pri nastajanju energije in pri njenem pretoku. Tako je znanih okrog 700 kitajskih točk, na katerih je mogoče diagnosticirati in zdraviti različne bolezni. Z iglami različnih dolžin iz plemenitega jekla, zlata in srebra, zabadajo različno globoko v te točke, s čimer poskušajo uskladiti energijski tok, ga vzpodbuditi, preusmeriti ali umiriti.

Slika 3.1.2.1: Akupunktura

Vir: <http://images.google.si>

Akupunktura je zunanje zdravljenje notranjih bolezni. Svetovna zdravstvena organizacija jo danes priznava kot način zdravljenja, že leta 1979 pa je izdala spisek bolezni, za katere priporoča zdravljenje z akupunkturo (Derišević 1990 : 13).

Akupresura

Akupresura, imenovana tudi digitopresura (masaža s prsti), je več kot 3000 let stara kitajska metoda za odpravljanje bolečin. Je lažja oblika akupunkture, saj se za

¹⁶ *Acus* oziroma igle so največkrat narejene iz nerjavečega jekla, včasih tudi iz zlata ali srebra, so popolnoma gladke, izredno ostre in različno dolge.

izvajanje ne uporabljajo igle, ampak naše roke (Edde 1989: 7). Ravno tako se stimulirajo točke, le da se akupresura izvaja s pritiskom prstov. Uporablja se za najrazličnejše težave, kot so stres, glavoboli, bolečine v ramenskem obroču in vratu, alergije, menstrualne bolečine, utrujenost, nespečnost, prebavne motnje, slabost in podobno. Za akupresuro je zelo pomembno, da se obdeluje le tisti meridian oziroma točka obolelega organa, ki jo je potrebno zdraviti.

3.1.3 Tradicionalno indijsko zdravilstvo

Ayurveda

Korenine ajurvede ležijo v indijski zgodovini in hinduizmu. Izraz ayurveda izhaja iz besed v sanskrtu, in sicer ayus (življenje) in veda (vedenje). Prevajajo ga kot vedo o življenju. Je celostni sistem zdravljenja in preprečevanja bolezni (Lad 2005: 9–15). Ta sistem zdravljenja uporablja v Indiji kar dve tretjini prebivalstva, vedno bolj pa se uveljavlja tudi v zahodnem svetu. Pri tej metodi je pomembno, da nauk, ki izvira iz Indije, pomaga človeku celostno živeti. Vsa narava, vključno z ljudmi, je sestavljena iz petih elementov, in sicer vode, ognja, zraka, zemlje in prostora. Če so ti elementi med seboj usklajeni, se fizično in psihično dobro počutimo. Ti elementi se med drugim povezujejo v različnih strukturah in funkcijah telesa. Ko pride do neravnovesja teh elementov, je treba človeka zdraviti in ponovno vzpostaviti ravnotežje v njegovem telesu. In nasprotno, ko so ti elementi med seboj usklajeni, je človek zdrav in se dobro počuti. Pri ajurvedi zdravje predstavlja ravnovesje med telesom, umom in zavestjo in ne samo odsotnost bolezni (Lad 2005: 40). Ajurveda se uporablja za odpravljanje bolezni in ohranjanje zdravja. Terapevt pomaga pacientom z ustrežno terapijo, svetuje mu glede prehrane, z uporabo ajurvedskih pripomočkov, z različnimi masažami, svetuje mu, kako ohraniti ravnovesje med zunanjim in notranjim svetom, z določeno meditacijo (Morrison 1996: 25).

3.2 Metode duh–telo interakcija

Kot sem že omenila, te metode zdravljenja krepijo sposobnost duha in s tem vplivajo na delovanje telesa. Sem uvrščamo tudi senzorične metode zdravljenja, ki izvirajo iz našega senzualnega, čutnega zaznavanja (Papuga 2006: 7–15).

Slika 3.2.1: Uporaba zelišč

Vir: <http://images.google.si>

3.2.1 Barvna terapija – aromaterapija

Vsaka barva ima svojo frekvenco, s katero lahko vplivamo na svoja energijska središča v telesu oziroma na žleze z notranjim izločanjem. Že tisočletja nazaj so stari Egipčani zdravili z barvami, s katerimi se odpirajo energijske blokade in zdravijo psihične težave, kot so migrene, krči, rana na želodcu, astma, nespečnost, nemir...

Najpogosteje se uporabljajo osnovne barve. Rdeča pospešuje vitalno življenjsko energijo, poživljajoče deluje na srce, krvni obtok, pospešuje presnovo, spodbuja prebavo... Rumena barva spodbuja delovanje možganov, pospešuje miselne procese, krepi mišično moč, ki izvira iz pleksusa. Zmanjšuje napetosti, izboljšuje koncentracijo, ugodno vpliva na izločanje sluznic... Modra barva sprošča in pospešuje komunikacijo, ustvarjalnost. Njena frekvenca znižuje telesno temperaturo, blaži vnetja, uravnoveša energijo in znižuje krvni pritisk. Zeleni barvni toni pomirjajo živčni sistem, dvigajo samozavest, krepijo pozitivno razmišljanje, frekvenca zelene barve blaži pljučne bolezni, kot so astma, pljučnica, bronhitis, zmanjšuje razna vnetja sklepov in oteklina (Lee in Lee 1998: 30 – 45).

3.3 Fitoterapija

Fitoterapija spada med najstarejše terapije in je veda o zdravljenju različnih bolezni z zelišči (grško phyton pomeni rastlina) ali njihovimi derivati – izvlečki iz zelišč (Kovacs 2004: 46). Fitoterapija ima danes na voljo več kot 2000 zdravilnih rastlin. Fitoterapija ni omejena le na lajšanje in blažitev simptomov, temveč jih tudi na preprečuje in odpravlja ter predvsem ponovno vzpostavlja in obnovlja normalne funkcije telesa. V glavnem je namenjena samozdravljenju. Temelji na uporabi listov, cvetov, semen, korenin, vejic, različnih zdravilnih zelišč v sveži ali sušeni obliki. Iz teh rastlin in zelišč se pripravljajo različni napitki, kot so čaji in alkoholni napitki. V alkohol se namakajo različni deli zelišč, uporabljajo pa jih tudi v obliki praškov, mazil in podobno.

Že Aristotel je pisal o pomenu zdravil, ki jih najdemo v naravi. S svojimi filozofskimi deli je navdušil tudi znanega arabskega znanstvenika in zdravnika Avicena, ki je živel v 9. stoletju in je propagiral zdravljenje z zelišči na osnovi tisočletnih spoznanj grške (Hipokrat in Galen), perzijske in egipčanske medicine. Fitoterapija oziroma zdravljenje z zelišči ima pomembno vlogo v preventivi, dieto terapiji in v zdravljenju različnih bolezni. Rastline se nahajajo blizu domov, in to v razvitih in nerazvitih deželah. So hitro dostopne in se z lahkoto pripravijo kot enostavno zdravilo (Spletna stran Altermed, 2007).

3.3.1 Bachova cvetna terapija

Angleški zdravnik Edward Bach je v začetku 20. stoletja razvil metodo s cvetnimi zdravili, podobno homeopatiji. Ob intenzivnem opazovanju je ugotovil, da je vzrok za nastanek različnih bolezni pojav globokih notranjih disharmonij v človeku in da ob vplivanju na bolnikovo tesnobo, depresijo, zagrenjenost, jezo ali strah izginejo telesni simptomi, ki običajno spremljajo te tegobe. Smisel delovanja teh zdravil je v tem, da učinkujejo na bolnika in ne na bolezen. Izkušnje z bolniki so ga naučile, da so pravi vzrok bolezni negativna čustvena stanja, kot so denimo sovraštvo, jeza, strah, obup, ljubosumnost ipd. Sedem let svojega življenja je posvetil raziskovanju in iskanju cvetov, ki naj bi pozitivno vplivali na človekovo duševnost (Scheffer 1994: 10–27). Poudarek pri tej metodi zdravljenja je pri odpravljanu čustvenih, psihičnih nesoglasij in negativnosti človeka.

3.4 Manualno kontaktno zdravlilstvo

3.4.1 Kiropraktika

Kiropraktika je zdravilna metoda, katere namen je z določenimi prijemi uravnavati spremembe v legi posameznih hrbteničnih vretenc tako, da popustijo težave, ki jih povzročajo bolna vretenca. Spremembe v skeletu namreč vplivajo na različne druge fiziološke procese v telesu.

Kiropraktiki opravijo pregled tako, da pretipajo hrbtenico ali sklepe ter odkrijejo področja, kjer ni normalne gibljivosti. Velikokrat se poslužujejo rentgenske diagnostike. Pri premikanju hrbtenice in sklepov sprostijo krče mišic ali napetost v ligamentih. Sklepe popravijo z uporabo hitrih in natančnih premikov. Cilj tega premikanja je zmanjšanje pritiska na določene hrbtenične živce, kar je najpogostejši vzrok bolečin. Zdravljenje lahko vpliva na izboljšanje bolnikovih prebavnih, dihalnih ali menstrualnih problemov. Trajanje zdravljenja je odvisno od tipa in resnosti bolezenskega stanja bolnika. V nekaterih primerih je zdravljenje uspešno le ob dodatni pomoči bolnika samega. Lahko gre za spremembe v prehrani, za hujšanje, razgibavanje ali pa za druge preventivne ukrepe. Kiropraktika se je izkazala za učinkovito pri akutnih bolečinah v križu (Mills 1997: 16–23).

3.4.2 Osteopatija

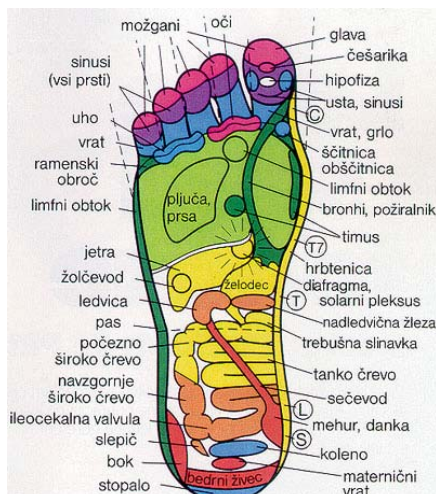
Je metoda diagnosticiranja in zdravljenja, ki izvira iz Amerike iz konca 19. stoletja. Njen izumitelj je ameriški zdravnik Andrew Taylor Still. Osteopatija dobesedno pomeni »bolezen kosti«, vendar ta besedna zveza bolj nakazuje na povezavo med prisotnostjo neke bolezni in nepravilnim položajem kosti. Med hrbtenico in splošnim zdravstvenim stanjem obstaja pomembna vez, saj skoraj vse bolezni nastanejo zaradi sprememb in poškodb hrbtenice in hrbtenjače. Gre namreč za stike in prekinitve živčnih poti, zato so organi slabše oživčeni. Osteopati menijo, da so od vseh kosti v telesu najpomembnejša vretenca, ki tvorijo hrbtenico, in sicer zaradi njihove tesne povezanosti z živčnim sistemom (Mills 1997: 40–47).

Po uvodnem pregledu obolelega področja naredi osteopat natančen pregled različnih mišično–kostnih struktur. Pregleda pacientovo držo v stoječem, sedečem in ležečem položaju, preverja simetrijo parnih delov telesa (ušesa, ramena, kolki), pregleda

hrbtenične krivine, trebuh in prsa, obraz in lobanjo. Po potrebi naredi tudi razne klinične teste (pritisek), nevrološke teste, rentgensko slikanje, laboratorijske preiskave. Skoraj vedno je napredek viden že po prvem pregledu. Že samo premikanje sklepa, ko se ocenjuje njegova gibljivost, ga sprosti. Zdravljenje se po navadi začne ob drugem obisku. Dejanski postopki so odvisni od pacientovih potreb in seveda od narave problema. Uporabljajo se tudi tehnike sprostitve, mišične energije, vibracije, hitri sunki. Zdravljenje lahko traja od ene do deset ali več terapij. Osteopat odstrani mehanske ovire, vendar je na koncu bolnik tisti, od katerega je odvisno ozdravljenje (Inglis in West 1988: 84–90).

3.4.3 Refleksologija ali conska terapija

Slika 3.4.3.1: Refleksosonske točke na podplatih

Vir: <http://images.google.si>

Refleksologija ali refleksoterapija (conska terapija) podobno kot akupunktura temelji na domnevi, da je mogoče odpraviti skoraj vsakršne simptome tako, da se ponovno vzpostavi ravnotežje pri pretoku energije. Metoda se je pojavila v dvajsetih letih, čeprav zapisi o refleksologiji segajo s Kitajske pred petimi tisočletji. Odkrili so, da je telo razdeljeno na »območja«, cone, katerih energijo je mogoče izrabiti pri preprečevanju bolezni in zdravljenju. Izvajalci te metode se imenujejo refleksologi ali »conski« terapevti. Menijo, da v človekovem telesu obstaja deset kanalov, ki se začenjajo (ali končujejo) na prstih na nogah in potekajo do prstov na rokah in do temena. Vsak kanal je povezan z določeno cono telesa in z organi v tej coni – nožni palec je denimo povezan z glavo. Z otipavanjem stopala refleksologi odkrijejo

blokirane energetske kanale in z masažo na stopalu ponovno vzpostavijo ravnotežje v potekanju energije. Z naravnim stimuliranjem teh organov lahko odstranimo nagrmadene odpadne snovi, odpremo energetske prehode, izboljšamo krvni obtok in funkcijo žlez ter sproščamo ves organizem. Refleksologija je posebej koristna za prečiščevanje sinusov, odpravljanje migren, spodbujevanje delovanja trebušne slinovke in jeter. Prav tako se je izkazala učinkovita pri ljudeh z bolečinami v hrbtu (Inglis in West 1988: 116–119).

3.5 Energijsko zdravilstvo

3.5.1 Reiki in bioenergija

Osnove tega zdravljenja temeljijo na načinu življenja, filozofiji in načinih zdravljenja starega Tibeta in so stare približno osem tisoč let. Ta način zdravljenja izvira z Japonske, beseda reiki pa označuje »univerzalno življenjsko energijo«. Gre za naravno metodo aktiviranja energije. V 19. stoletju je Japonec dr. Mikao Usui v starih besedilih, ki jih je prevedel, odkril ključ, kako osvoboditi naravne zdravilne energije. Avtentično obliko reikija je na zahod prenesla dr. Barbara Ray, ki se je šolala na Japonskem pri učiteljici reikija Havayo Takata. Ustanovila je mednarodno združenje za reiki po svetu. Reiki je predvsem tehnika samopomoči in manj pomoči drugemu. Nauči in priuči se je lahko tudi otrok, saj gre za fizično polaganje rok po celem telesu. Drža in gibi vsakega posameznika izražajo njegovo trenutno duševno in čustveno stanje (človek razvije s tem nekakšen značajski oklep). Kadar se človek dobesedno »upogne od žalosti« ali »zasije od ponosa«, se to izrazi v napetosti njegovih prsnih mišic in v krvnem obtoku.

Bioenergetiko pa sta utemeljila psihoterapevta Wilhelm Reich in Alexander Lowe. Je metoda zdravljenja, ki se dobro obnese pri raznih psihosomatskih obolenjih, še koristnejša pa je pri odpravljanju posledic stresa. Osrednja misel znanega in cenjenega psihoanalitika W. Reicha je bila teorija o obstoju neke univerzalne praenergije, ki jo je imenoval »orgon«. Prepričan je bil, da ta energija igra pomembno vlogo v kakršni koli terapiji (Brennan 1999: 395).

4. VZROKI UPORABE NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA

Vzroki za vedno večjo uporabo nekonvencionalnih metod zdravljenja so tako na strani konvencionalne kot nekonvencionalne medicine. Po podatkih WHO (World Health Organization) že več kot polovica svetovnega prebivalstva za odpravljanje svojih težav uporablja nekonvencionalne metode zdravljenja. V vseh zahodnih državah, vključno s Slovenijo, so nekonvencionalne metode zdravljenja nova paradigma. Posameznik postaja vedno bolj ozaveščen in ima vedno več znanja o sebi in o svojem telesu. Hkrati se vedno več ljudi zaveda stranskih učinkov zdravil, ki jih ponuja klasična medicina.

Skladno delovanje uma, telesa in duha, ki so med seboj povezani, je osnovni pogoj za zdravje in vodilo nekonvencionalnih metod zdravljenja. Nekatere nekonvencionalne metode zdravljenja imajo objektivno prednost. Z metodami tradicionalne kitajske medicine včasih diagnosticirajo obolenje v zgodnejši fazi kot z najsodobnejšimi metodami uradne medicine in najdejo za takšne motnje tudi terapevtske odgovore. Prav tako se v tradicionalni kitajski medicini ne odločajo za simptomatsko zdravljenje, ampak za zdravljenje izvora bolezni in iščejo vzrok v porušenju notranjega ravnovesja – okrepitev bolnikove imunske odpornosti. V knjigi o tradicionalni kitajski medicini avtorja Rožman in Osojnik (1993: 16–17) podajata naslednji primer: zdravnik, izkušen v obeh medicinah je obravnaval šest bolnikov z enako diagnozo – razjede želodca. Najprej je paciente obravnaval zdravnik klasične medicine in jim predpisal enako terapijo. Zdravnik tradicionalne kitajske medicine pa je vsakemu od šestih pacientov poskušal pregledati vse simptome (ton glasa, barvo urina, jezik, strukturo telesa, spečnost ali nespečnost...) in jim predpisal različna zdravljenja.

Vzroki za priljubljenost in razširjenost nekonvencionalnih metod so prav tako v sami konvencionalni medicini in sistemu zdravstva. Papuga in Rožman (1998: 373) iščeta vzroke v evoluciji klasične zahodne medicine. Ta se je po velikih uspehih in odkritjih v 19. in 20. stoletju, ko je denimo premagala množične epidemije nalezljivih bolezni, razvila do stopnje, ko se spoprijema predvsem s problemi kroničnih in težko ozdravljivih bolezni, kot je na primer rak. Pri zdravljenju takšnih bolezni je sodobna medicina manj uspešna, kot so pričakovali. Kljub hitremu razvoju znanosti se je medicina zaradi razmaha tehnologije in birokracije tudi dehumanizirala, kar pa moti

tudi precej bolnikov in jih odvrča od nje. Eden od vzrokov odmikanja zdravljenja od konvencionalne medicine je tudi razvrednoten položaj zdravnika, pomanjkanje njegove karizmatičnosti in skaljen odnos med zdravnikom in bolnikom. Hkrati so posameznikovi pogledi na medicino in svobodo izbire zdravljenja postali liberalnejši in nekatere države so zaradi tega opustile medicinski nadzor nad zdravilci, ki delajo brez zdravstvene izobrazbe in licenc. Mnogi menijo, da danes tudi zdravstveni sistem ne dopušča zdravniku, da bi podajal vsakemu pacientu izčrpno diagnozo in posledično učinkovitejše zdravljenje.

Zadnja kategorija vzrokov, ki jo navajata Papuga in Rožman je sociološke, kulturne in ekonomske narave. Nematerialistični nauki se globalno čedalje bolj širijo, narašča odpor do tehnologije, povečuje se želja po individualnosti na vseh področjih, nastajajo ekološka gibanja ipd. Uletova meni (2003: 263), da se zdravilstvo umešča v prazne prostore in vrzeli, ki jih pušča sodobna znanstvena¹⁷ tehnična medicina. Te vrzeli so zelo pomembne za človeka kot posameznika, vendar manj za sodobno znanstveno tehnično medicino.

V knjigi Spregledana razmerja Uletova (2003: 264) našteje nekaj razlik med znanstveno in »neznanstveno« medicino:

- znanstvena medicina ponuja praviloma vedno bolj zahtevna zdravila, pripomočke in načine zdravljenja, medtem ko zdravilstvo vztraja pri relativno enostavnih nebolečih načinih (samo)zdravljenja;
- znanstvena medicina se zanaša na moč zahtevnih medicinskih tehnik in umetno proizvedenih zdravil, medtem ko zdravilstvo daje v ospredje sugestijo, enostavne, pregledne postopke in naravna zdravila;
- znanstvena medicina v bolnikih vidi predvsem obolele organe, zdravilstvo pa v bolnikih trpeče osebe, posamezne bolečine pa za organski del celostnih poškodb telesa in duha;

Negativne lastnosti uradne medicine so tudi, da medicina deluje bolj lokalno na bolezen, posveča se zgolj simptomom bolezni, nekonvencionalna medicina pa deluje globalno, na celoten organizem, saj poleg fizičnih upošteva tudi psihične, socialne in

¹⁷ Uletova znanstveno medicino poimenuje moderna medicina, ki se naslanja na znanost, objektivno preverjanje metod zdravljenja, na raziskovalne dosežke in študije (Ule 2003: 23).

ekološke vidike bolezni. S svojimi terapijami spodbuja organizem k vključitvi samoobrambnih sistemov, ki bi odpravili bolezen (Glas Gospodarstva, 2006).

Nekonvencionalne metode pri bolniku iščejo vzroke za bolezen in ga spodbujajo k sodelovanju pri odpravi bolezni. Mary Douglas (1996: 36) pravi, da je nekonvencionalna medicina tista, ki v imenu telesa spodbuja k blagemu zdravljenju. Kar pomeni, da je večina metod nekonvencionalne medicine blagih in v nasprotju z konvencionalno medicino, ki je precej bolj surova (npr. operacije, zabadanje igel v telo, krvavenje,...).

Kornelija Pope-Toth (1994: 29) v svoji knjigi Homeopatija predstavi ortodoksno medicino kot medicino, v kateri je človek tipiziran in od svojega okolja bolj ali manj oddaljen mehanski sklop, ki se ad infinitum »razklaplja«. Pri nekonvencionalni medicini pa se upošteva holizem, kjer je človek specifična in nedeljiva celota.

Posamezniki potrebujejo danes odgovore na vprašanja, zakaj se določena bolezen pojavlja in kateri so poleg klasičnih zdravil in operativnih posegov še načini zdravljenja. Zato se vedno več ljudi osredotoča na svoje telo in na svoj način življenja ter išče različne psihične in fizične vzroke bolezni.

4.1 Pozitivni in negativni vidiki nekonvencionalnih metod zdravljenja

Na podlagi prebrane literature podajam nekaj ključnih ugotovitev o prednostih in pomanjkljivostih nekonvencionalnih metod zdravljenja.

Prednosti so:

- celostni pristop zdravljenja, ki ne loči med psihičnim in fizičnim v organizmu,
- zgodnje odkrivanje bolezni (že sleherno slabo počutje se priznava za bolezen in porušeno ravnotežje),
- učinkovitost pri zdravljenju kroničnih bolezni,
- seznanjanje ljudi z novimi metodami zdravljenja, ki ne sodijo k uradni medicini, so pa v nekaterih drugih državah del zdravstvenega sistema,
- metode diagnoze in terapije so relativno neagresivne,
- spodbujanje ljudi k ohranjanju zdravja, vitalnosti in preventive,

- spodbujanje ljudi, da prisluhnejo svojemu telesu, razmišljanju,
- človeka obravnavajo kot celoto,
- posvečajo se k odpravi vzrokov in ne zdravijo samo simptomov
- je naravna medicina, naravno zdravljenje, naravnih postopkov, ki ne vsebuje strupov.

Pomanjkljivosti so:

- zaradi neurejenosti je na tem področju veliko nestrokovnjakov, šarlatanov, ki s temi metodami služijo denar,

Kritiki iz vrst uradne medicine očitajo nekonvencionalni medicini še naslednje pomankljivosti:

- takšni sistemi ne temeljijo na znanstvenih načelih (preskus, merljivost, ponovljivost, dokazljivost, razločevanje naključnega od vzorčnega, razločevanje med placebom in dejanskim učinkom primerjalne skupine);
- v sistemih nekonvencionalne medicine ni ustreznega profesionalizma (odgovornosti do stroke in do poklicne dolžnosti);
- terapevti ne vodijo vseh potrebnih zdravstvenih evidenc in medicinske dokumentacije, ki bi omogočala retrogradni strokovni in etični nadzor,
- nekonvencionalni terapevti imajo do uradne medicine in do njenih strokovnih delavcev odklonilen odnos in obratno
- diagnoze, ki jih postavljajo so nezanesljive, učinkovitost negotova, zato bolniku ne zagotavljajo potrebne varnosti;
- če izvaja te postopke oseba, ki ni zdravstveno izobražena, je dvomljivo, ali pozna etična načela, te osebe namreč kršijo temeljna etična načela, kot so molčečnost in zaupnost ter nagovarjajo bolnika k odklanjanju zdravljenja;
- ti sistemi ne omogočajo sodelovanja z uradnim sistemom zdravstva, z bolnikovim zdravnikom, specialistom, to pa nadalje povzroči da ni dovolj študij o zdravstvenem, socialnem in psihološkem profilu obiskov pri zdravnikih naravnega zdravljenja;
- za takšne metode ni urejenega izobraževalnega sistema, preverjanja znanja in dopolnilnega strokovnega izobraževanja (diploma, podiplomski tečaji, specializacije...) pa tudi ne izdelanega nadzora nad strokovnostjo (Dolenc in Balažič 1989: 123; Papuga in Rožman 1998: 371).

Menim, da so zgoraj omenjene pomanjkljivosti nekonvencionalne medicine, ki jih naštevajo kritiki konvencionalne medicine zgolj ena stran pogleda, saj so te kritike podane na podlagi znanstvene medicine. Učinke uspešnosti delovanja nekonvencionalnega zdravljenja ne moremo meriti zgolj z merili znanstvene medicine. Konvencionalna medicina deluje znotraj medicinskega sistema in prav zaradi tega nima kriterijev po katerih bi vrednotila uspehe nekonvencionalne medicine. Prav zaradi raznolikosti sistemov nekonvencionalnega zdravljenja moramo kritični pogled razširiti na kulturna, sociološka, zgodovinska ozadja metod zdravljenj. Prav tako se moramo osredotočiti na razlikovanje med vzhodno in zahodno filozofijo in kulturo zdravljenja.

Rožman in Osojnik (1993: 16–17) pravita, da zahodna filozofija izvira iz grške filozofije, ki je analitična, deskriptivna in znanstvena, v ospredju je kartezijska paradigma, vzhodna filozofija pa je sintetična, simbolična in intuitivna, temu načinu pravimo holistična paradigma. Za dve različni paradigmi ne moremo podajati enakih kriterijev preverjanj uspešnosti zdravljenja. Druga pomembna točka, pri konvencionalni in nekonvencionalni medicini, ki sem jo prikazala v prejšnjih poglavjih, pa je različno dožemanje človekovega telesa, odnosa do bolezni in zdravlja. Posledično je različno tudi zdravljenje človeka oziroma odpravljanje bolezenskih stanj.

Zaskrbljujoč je podatek, da se je v zadnjih dvajsetih letih letno število izdanih receptov v mnogih državah Evropske unije podvojilo. Velika Britanija, ki je leta 1975 izdala 282 milijonov receptov, leta 1995 pa je število naraslo na 473 milijonov (Holford 2006: 21). Vse premalo ljudi se zaveda vseh stranskih učinkov zdravil. Ustanovni urednik revije *Journal of Nutritional Medicine* imenuje današnji svet medicine »farmakodoksna medicina«, in sicer zaradi povečevanja izdajanja zdravil na recepte. Menim, da je posameznik premalo obveščen o celovitem delovanju zdravil, s tem je tudi posledično ogroženo zdravje in varnost posameznika.

V Sloveniji približno 140.000 ljudi jemlje vsakodnevno nesteroidna protivnetna zdravila (zdravila proti bolečinam), ki jih uvrščamo med najbolj predpisana zdravila na svetu. V Evropi jih dnevno jemlje približno 30.000 milijonov ljudi. Ne zavedajo se nezaželenih učinkov teh zdravil, ki povzročajo okvaro jeter, želodca, črevesja in požiralnika. (Pavlič 2004: 171–172). Z današnjim hitrim tempom življenja uradna medicina v sožitju s

farmacijo kot eno najbolj razvijajočih se gospodarskih panog pomaga ljudem pri hitrem odpravljanju težav in bolečin. Nekonvencionalne metode so v primerjavi s farmakologijo počasnejši in dolgotrajnejši proces zdravljenja.

5. REGULACIJA NEKONVEKIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V EVROPSKI UNIJI

V večini držav Evropske Unije je status nekonvencionalnih metod zdravljenja veliko bolje urejen kot v Sloveniji. Svetovno zdravstveno organizacijo (World Health Organization – WHO), katere članica je tudi Slovenija je, so ustanovili leta 1948. Je organizacija za svetovna zdravstvena vprašanja v sklopu Združenih narodov in ima sedež v Ženevi. Njen namen je pomagati vsem ljudem glede zdravja in razrešiti različne dileme glede zdravja. Prav tako vodi različne statistike o številnih boleznih, bori se proti podhranjenosti, ukvarja se z razreševanjem zdravstvenih problemov, skrbi za cepljenje, vodi raziskave o različnih boleznih itd. Med drugim je ugotovila, da z leti naraščajo nekonvencionalne metode zdravljenja. Leta 1976 je sprejela program tradicionalnega zdravilstva, da bi raziskala vrednost tradicionalnih metod zdravljenja in raznih pripravkov v luči sodobne znanosti in jim z oceno prave vrednosti določila mesto v sodobnem zdravljenju.

Svetovna zdravstvena organizacija je objavila seznam bolezni, ki jih lahko zdravimo z akupunkturo in seznam kontraindikacij za tovrstno terapijo. Izdali so tudi priporočila za izobraževanje, raziskave, za vodenje dokumentacij, zbiranje podatkovnih zbirk ipd. (Spletna stran WHO, 2006).

6. junija 1993 so Španija, Norveška, Velika Britanija, Finska in Švica podpisale dogovor o sodelovanju, ki zadeva preučevanje in znanstveno preverjanje nekonvencionalnih metod zdravljenja. Projektu, imenovanem COST B4, je evropska gospodarska skupnost namenila kar nekaj pozornosti (Papuga in Rožman, 1998: 376). Ustanovitvena seja upravnega odbora je bila 26. oktobra 1993 v Bruslju. Temu dogovoru so se pridružile še Švedska, Danska, Nemčija, Madžarska, Italija in Slovenija. Leta 1994 so pristopile še Belgija, Francija in Nizozemska, leta 1997 pa še Hrvaška. Sodelovanje pri projektu naj bi prispevalo k enotnemu stališču do

nekonvencionalne medicine in h kakovostni koordinaciji raziskovalnega dela v državah članicah evropske gospodarske skupnosti. Naloga projekta je ustanovitev podatkovne baze o raziskovalni dejavnosti in znanstvenem preverjanju nekonvencionalnih metod zdravljenja, določanje temeljnih načel kakovosti raziskav, ki bi se upoštevale pri vrednotenju teh metod, izboljšanje komunikacije med raziskovalci in zagotavljanje znanstvenih informacij vsem zainteresiranim raziskovalnim in zakonodajnim ustanovam. Slovenija je med letoma 1993 in 1998 sodelovala v projektu Evropske komisije COST B4, a se na pobudo ni odzvala, temveč je stanje ignorirala. Probleme, ki so se pojavili v zdravilstvu, pa ni reševala (Spletna stran, COST B4).

Leta 2004 sta bila na željo Evropske komisije ustanovljena foruma EFCAM – European Forum for Complementary and Alternative Medicine in EURICAM – European Research Initiative on Complementary and Alternative Medicine. Glavni cilj foruma EFCAM je izmenjava pogledov in informacij na področju nekonvencionalnih metod zdravljenja. Ena od nalog EURICAM je, da pripravlja poročila za Evropski parlament o mnenjih in predlogih, ki se pojavljajo glede nekonvencionalne medicine. Namen pa je vzpodbujati nacionalne vlade in ministrstva za zdravstvo držav članic za vključevanje raziskav nekonvencionalne medicine. To so le nekateri od posegov upravljanja in raziskovanja področja v državah EU¹⁸.

Poglejmo, kako so nekatere države uredile problem nekonvencionalnega zdravljenja. V **Veliki Britaniji**¹⁹ zakon (The British Common Law) dopušča, da nekonvencionalne metode zdravljenja in medicinske posege izvajajo zdravilci oziroma terapevti naravnega zdravljenja, ki imajo ustrezno izobrazbo in so registrirani. Medicino lahko izvajajo tudi zdravilci brez registracije, če s tem ne kršijo zakona o medicini (Medical Act of 1883). Če pride do napake oziroma zanemarjanja pravih posegov ali celo smrti, je zdravnik nekonvencionalnih metod zdravljenja lahko kaznovan po kazenskem zakoniku celo za poskus umora. Konvencionalni in registrirani zdravniki za tak primer ne morejo biti obsojeni, so pa uradno odgovorni za bolnikovo klinično stanje, če ga napotijo k zdravilcu. Ta zakon o medicini so dopolnili leta 1990. Zakon o zdravstvu iz

¹⁸ Glej spletno stran <http://www.rccm.org.uk>

¹⁹ Podatke o poglavju 5. sem povzela po naslednjih virih: S. Gazdić, B. Berce-Bratko in J. Šinkovec (2001): Ureditev komplementarnega zdravilstva v državah EU in državah tranzicije, naloga raziskovalnega oddelka št.102/2001 ter poročilo Svetovne zdravstvene organizacije – WHO: Legal Status of Traditional medicine and Complimentary/Alternative Medicine: A World Review, 2001.

leta 1983 ne določa, katere posege je nujno izvajati pri zdravljenju niti za registrirane zdravnike niti za registrirane zdravilce. Interes za nekonvencionalne metode zdravljenja se je povečal po vseh evropskih državah, V Veliki Britaniji je po anketah iz leta 1998 kar 70 odstotkov javnosti zainteresirana za tovrstne posege.

Nacionalna zdravstvena blagajna večine stroškov alternativnih posegov ne povrne. Izjeme so le posegi, ki jih opravijo bolnišnice, ki so v sklopu nacionalne zdravstvene službe. Le ti posegi so brezplačni. Nekatere zasebne zavarovalnice pa celo krijejo pet najbolj pogostih metod nekonvencionalnega zdravljenja, če jih seveda izvajajo registrirani konvencionalni zdravniki. Te oblike so homeopatija, osteopatija, zeliščarstvo, naravno zdravilstvo in akupunktura.

Leta 1999 je bil v **Belgiji** sprejet zakon o komplementarnem zdravilstvu. Navedeni so predpisi o homeopatiji, kiropraktiki, osteopatiji, akupunkturi in o priznanju drugih nekonvencionalnih metod zdravljenja. Z zakonom je predvidena komisija, ki svetuje vladi pri uporabi nekonvencionalnih metod zdravljenja. Sestavlja jo pet zdravnikov medicine in pet zdravnikov naravnega zdravljenja. Metode zdravilstva lahko uporabljajo tako zdravniki kot nezdravniki, vendar morajo zdravilci voditi kartoteko za vsakega pacienta, zagotoviti, da je pacient deležen konvencionalnega zdravljenja, imeti diagnozo zdravnika in zdravnika obveščati o pacientovem stanju. Zakon dovoljuje rabo registriranega naravnega (komplementarnega) zdravljenja samo, če oseba dobi licenco ministrstva za socialne zadeve. Terapevti naravnega zdravljenja vodijo kartoteko za vsakega posameznega pacienta. V primeru, ko oseba, ki opravlja naravno zdravljenje, ni zdravnik medicine, mora od slednjega dobiti diagnozo svojega pacienta še pred začetkom zdravljenja. Prav tako morajo obveščati zdravnike medicine o zdravstvenem stanju pacienta. V primeru opravljanja naravnega zdravljenja brez licence ali zdravljenja pacienta brez pridobitve diagnoze zdravnika medicine ter brez pisne želje pacienta, da take diagnoze ne želi, je to kršenje zakona in prinaša globo, suspenz ali umik licence za tovrstno dejavnost. Belgijski sistem socialne zaščite ne krije stroškov nekonvencionalnih metod zdravljenja, jih pa krijejo nekatere privatne zavarovalnice.

Na belgijskih zdravstvenih šolah ne poučujejo nekonvencionalnih metod zdravljenja, vendar fakulteta za homeopatijo nudi tečaje za zdravnike medicine, kirurge,

zobozdravnike ipd. S pooblastilom vlade pa belgijska zveza za akupunkturo šola bodoče akupunkturiste.

V **Nemčiji** obstajajo številne organizacije tako zdravnikov kot pacientov nekonvencionalnih metod zdravljenja. Z zdravljenjem nekonvencionalnih metod se lahko ukvarjajo zdravniki medicine s podeljeno licenco in obratno, terapevti naravnega zdravljenja s podeljeno licenco se lahko ukvarjajo z medicino. Čeprav obstajajo določene omejitve. Samo zdravnikom medicine je dovoljeno zdravljenje spolnih bolezni, epidemičnih bolezni, opravljajo porodništvo, ginekologijo, jemljejo rentgenske slike, izvajajo avtopsijsko. Samo zobozdravniki lahko opravljajo zobozdravstvo. Kršenje teh omejitev se kaznuje.

V Nemčiji poznajo alternativne zdravilce z licenco oziroma »heilpraktikerje«. To so usposobljeni zdravilci z medicinskim znanjem in smejo posegati v zdravstveno dejavnost, za njih velja Zakon o zdravilcih (Heilpraktikergesetz). Ti lahko opravljajo zdravstveno dejavnost, a se morajo držati prej naštetih omejitev. Pogoji za »Heilpraktikers« je nemško državljanstvo, hkrati državljanstvo Evropske unije, končana osnovna šola, starost najmanj petindvajset let in ustrezen ugled, ki zagotavlja pravilno opravljanje dejavnosti. Zraven morajo imeti še potrdilo o zdravstvenem stanju in opravljen poseben izpit, ki ga opravijo pred zdravniško komisijo in z njim dokazujejo ustrezno znanje in poznavanje s področij anatomije, fiziologije, higiene, patologije, diagnoze, poznavanje pravnih predpisov, še posebej za področje epidemije ipd. Standardni učni načrt na zdravstvenih šolah vključuje preizkuse znanja o komplementarnem zdravljenju. Študentje lahko izberejo podiplomsko specializacijo na področju nekonvencionalnih metod zdravljenja. Naziv homeopata podeli zdravniška zbornica po triletnem šolanju in je pravno zaščiten.

V Nemčiji ni pravne podlage za povračilo stroškov alternativnega zdravljenja. Izoblikovali so kriterije za določitev terapij alternativnega zdravljenja, ki jih plačuje socialna in privatna zavarovalnica. Zdravstvene zavarovalnice nudijo povračilo stroškov pod določenimi pogoji, če klasične metode ne pomagajo. Nekateri privatni zavarovalnici povrnejo stroške terapij, če so učinkovite in jih izvajajo »heilpraktiki«.

Na **Nizozemskem** so nekonvencionalne metode zdravljenja dovoljene od leta 1993. Terapevti naravnega zdravljenja se lahko ukvarjajo z zdravljenjem, če ne izvajajo

postopkov, ki so rezervirani za zdravnike medicine, razen če jih izvajajo pod njihovim nadzorom. Postopki, omejeni na uradno medicino, so kirurški posegi, porodi, endoskopija.²⁰ Na medicinskih šolah se lahko poučujejo o osnovah komplementarnih metodah zdravljenja. Obstajajo podiplomski programi iz akupunkture in manipulativne terapije za fizioterapevte. Prav tako lahko zdravniki opravljajo tri do štiri-letni študij iz naturopatije²¹. Naziv »zdravnik homeopatije« pa se pridobi po tri letnem opravljenem študiju. V okviru socialnega zdravljenja se lahko izvajata le homeopatija in antropozofsko zdravljenje. Zasebna zavarovanja krijejo stroške vseh oblik nekonvencionalnega zdravljenja. Dve tretjini prebivalstva je zavarovanega v okviru zasebnih zavarovanj. V raziskavah mnenja potrošnikov si 80 odstotkov prebivalcev Nizozemske želi, da bi lahko svobodno odločali o vrsti zdravljenja in da bi redno zavarovanje krilo tudi stroške nekonvencionalnih metod zdravljenja. Pripravljeni so plačati tudi višjo zavarovalnino.

V **Avstriji** posebnih pravnih predpisov, ki bi urejali področje naravnega zdravljenja ni. Po zakonu o zdravstvenih službah v bolnišnicah uporabljajo samo znanstveno preverjene medicinske postopke. V Avstriji zdravstveno dejavnost v najširšem pomenu besede opravljajo le zdravniki. Katero metodo bodo uporabili, je prepuščeno njihovi presoji, pri čemer morajo imeti soglasje pacienta. Zdravniki lahko uporabljajo pri zdravljenju alternativne, nekonvencionalne metode na svojo odgovornost. Svet zdravnikov izdaja diplome, s čimer priznajo usposobljenost zdravnika za področje akupunkture, homeopatije, ročne terapije in nevroterapije. Študij traja dve do tri leta. Kazenski zakonik določa globo ali zaporno kazen za nekvalificirane osebe ter za uporabo neznanstvenih metod. Tradicionalna medicina ni upravičena do sredstev iz skladov javnega zavarovanja, razen za homeopatijo in v primeru neučinkovitosti drugih medicinskih metod.

Na **Danskem** so najpogosteje uporabljene alternativne metode refleksologija, akupunktura, homeopatija in kiropraktika. Pooblaščen in diplomirani zdravniki nimajo omejitev pri uporabi metod zdravljenja. Opravljanje dejavnosti naravnega zdravljenja oziroma komplementarne medicine urejata dva zakona. Prvi je zakon o zdravstvu, ki ureja izdelavo in trženje naravnih zdravil ter vključuje kriterije o embalaži z navodili za

²⁰ endoskopija – preiskovanje votlih organov in telesnih votlin z ogledovanjem: aparat za endoskopijo.

²¹ naturopatija – naravna medicina ali naravno zdravljenje temelji na starem prepričanju, da se telo lahko samo pozdravi.

paciente in področje oglaševanja. Drugi zakon je zakon o opravljanju zdravniške dejavnosti iz leta 1970, ki dovoljuje nezdravnikom oziroma terapevtom nekonvencionalne medicine opravljanje zdravstvene dejavnosti (niso pa vključeni v nacionalni zdravstveni sistem). Obstaja pa poseben zakon (Practice of Medicine Act, leta 1976), ki ureja, katere medicinske posege ne smejo opravljati nezdravniki (zdravljenje spolnih bolezni, tuberkuloze in drugih nalezljivih bolezni...). Kiropraktiki predstavljajo izjemo, saj njihovo delo ureja zakon iz leta 1992. Če se pacient posvetuje s kiropraktikom, ne da bi se prej obrnil na zdravnika medicine, mora ta obvestiti pacientovega zdravnika o diagnozi in zdravljenju. Danska študija o nekonvencionalnih metodah zdravljenja ugotavlja, da trenutna zakonodaja zadostuje. Na Danskem sta v ospredju dve društvi. Društvo za akupunkturo in društvo za kiropraktike, ki organizirata tečaje tudi za zdravnike alopatske medicine. Kršitev predpisanih omejitev se kaznuje z dvanajstimi meseci zapora. Kazni so strožje, če gre za pacienta z duševnimi motnjami, hendikepirane osebe in mladoletne osebe. Dansko zdravstveno zavarovanje povrne tretjino stroškov za do pet obiskov pri kiropraktiku letno pod pogojem, da je praksa priznalo dansko društvo kiropraktikov. Pri uporabi akupunkturo in osteopatije se stroški delno povrnejo, če paciente usmeri na tovrstno zdravljenje registrirani zdravnik.

Na **Finskem** lahko le zdravniki z licenco, registrirani kiropraktiki in osteopati opravljajo zdravstveno dejavnost, kot je diagnosticiranje, zaračunavanje storitev ipd. Akupunkturo so leta 1975 sprejeli kot del zdravstvene prakse, izobraževanje pa je sestavni del študija zdravnikov medicine. Kiropraktiki in osteopati morajo opraviti vsaj štiri leta nepretrganega študija. Nelegalno opravljanje zdravstvene dejavnosti se kaznuje z globo ali s šestimi meseci zapora. Kljub temu lahko v skladu z zakonom tudi ostali zdravijo paciente, le če tega ne opravljajo znotraj javnih služb in se ne predstavljajo kot poklicni zdravniki. Samo zdravniki medicine, registrirani kiropraktiki in osteopati so podvrženi strokovnemu nadzoru. Socialno zdravstveno zavarovanje krije stroške akupunkturo, če jo opravi zdravnik.

V **Franciji** je najbolj uporabljena nekonvencionalna metoda zdravljenja homeopatija, kar 60 odstotkov prebivalstva je naklonjeno njeni uporabi. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije nekonvencionalne metode zdravljenja sicer uporablja okrog 49 odstotkov francoskega prebivalstva. Po zakonu Code of Public Health se z

zdravljenjem lahko ukvarjajo samo šolani zdravniki. Vendar sistem socialnega zavarovanja kvalificira alopatske zdravnike, ki uporabljajo metode alternativnega zdravljenja kot »zdravnike s posebno vrsto prakse«. Tudi novejša razsodba na sodiščih kaže, da postajajo strpnejši do opravljanja nekonvencionalnega zdravljenja, še posebej do fizioterapevtov, ki se poslužujejo kiropraktike in osteopatije. Dovoljeno je tudi poučevanje tega zdravljenja, vendar zasebne šole ne smejo izdajati diplom. Francosko zavarovanje v glavnem krije homeopatske pripravke, nekatere fitoterapije, zdravljenje z akupunkturo, kiropraktiko in kineziologijo, dokler jih opravlja priznan zdravnik. Podobno kot v Franciji je tudi na **Irskem**.

V **Španiji** je pravica zdravljenja z nekonvencionalnimi metodami zdravljenja samo v rokah konvencionalnih zdravnikov. Zakonski člen prepoveduje uporabljati znanstveno nepreverjene metode. Leta 1997 so dopolnili etični kodeks zdravnikov, tako da morajo zdravniki opozoriti svoje paciente na pomen zdravljenja s konvencionalnimi metodami in na nekonvencionalni značaj zdravljenja. Medicinski svet fakultete v Kataloniji želi, da bi bile homeopatija, akupunktura in naravna medicina priznane kot uradne tehnike zdravljenja. Homeopatijo sicer v Španiji uporabljajo že od začetka 19. stoletja. Prva homeopatska bolnica v Madridu je bila ustanovljena leta 1878, špansko društvo homeopatskih zdravilcev pa leta 1996. Od takrat španski medicinski svet priznava nekonvencionalne metode zdravljenja, a le, če jo izvajajo zdravniki.

V **Švici** priznavajo le kiropraktike in konvencionalne zdravnike. Obstaja okoli 180 kiropraktikov, posege nekonvencionalnih metod zdravljenja pa lahko izvajajo konvencionalni zdravniki, zdravilci, farmacevti in ljudski zdravilci. Sicer je pa na različnih območjih Švice različno urejeno področje nekonvencionalnega zdravljenja, uporaba pa je odvisna od vrste zdravstvenega zavarovanja. Če ima pacient dopolnilno zavarovanje, ki krije tudi posege alternativne medicine, lahko dobi povrnjene stroške za tovrstne posege. Od leta 1999 so nekatere nekonvencionalne metode zdravljenja krite iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, vendar le, če jih izvajajo zdravniki medicine.

Po raziskavah v Sloveniji okoli 60 odstotkov ljudi svojemu zdravniku obisk pri terapevtih nekonvencionalne medicine zamolči (Delo, sobotna priloga, 12. avgust 2006), kar dokazuje, da je to področje pri nas še zelo potisnjeno v ozadje. Kot smo

videli, so največje premike na področju nekonvencionalne medicine naredile države Velika Britanija, Nemčija in Nizozemska. V Veliki Britaniji vsaj ena tretjina prebivalstva že uporablja nekonvencionalno medicino (Hill v Kamin, 2006: 22), v nekaterih državah (Belgiji, Avstriji, Italiji...) pa lahko homeopatske tablete kupuješ že v lekarnah.

6. REGULACIJA NEKONVENCIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V SLOVENIJI

Nekonvencionalne metode zdravljenja so se v Sloveniji začele širiti v sedemdesetih letih, predvsem zdravljenje s homeopatijo oziroma z zdravilnimi zelišči. Uporaba nekonvencionalnih metod zdravljenja se iz leta v leto povečuje. Vendar še zdaj ni določeno, kaj sploh sodi v nekonvencionalno zdravljenje (Židov 1998: 370). Leta 2003 so terapevti naravnega zdravljenja izdali Teze o naravnem zdravljenju za ureditev tega področja v Sloveniji. Napisano je bilo ogromno predpisov na to temo, vendar so se ti med sabo tudi nasprotovali, kar je prineslo kvečjemu še večjo nepreglednost in nesistematičnost področja. V mnogih člankih dnevnih časopisov leta 2006 je bilo mogoče zaslediti, da naj bi z zakonom o zdravilstvu zaščitili državljane pred vsemi šarlatanstvi in nestrokovnostmi tega področja. Razmerja med zdravniki in zdravilci naj bi bila jasno določena, nadzor nad nekonvencionalnimi metodami pa naj bi imela zdravilska zbornica. Na ministrstvu za zdravje pa zagovarjajo, da mora biti razmerje v zakonu med zdravniki in zdravilci jasno določena, in menijo, da se zdravnik ne more ukvarjati s konvencionalno medicino in hkrati z nekonvencionalno medicino. Takšno strogo ločitev naj bi zagovarjali zaradi strokovnosti in finančnega razmerja med pacienti in izvajalci. Zdravniki se bodo morali odločiti, ali se bodo ukvarjali s klasično medicino ali z nekonvencionalnimi metodami zdravljenja (Večer, 21. avgust 2006). Za izvajalce nekonvencionalne medicine pa so naštet predlogi, ki jih podajajo na ministrstvu za zdravje, nesprejemljivi.

6.1 Trenutni položaj nekonvencionalne medicine v Sloveniji

Leta 2006 je ministrstvo za zdravje le izdalo osnutek zakona o zdravilstvu, ki so ga oktobra 2007 sprejeli kot Zakon o zdravilstvu. Zakon je pri izvajalcih nekonvencionalne medicine pustil slab priokus, saj je še bolj zaostril razmere med konvencionalno in nekonvencionalno medicino.

Zakon o zdravilstvu²² ni iskal rešitve glede boljšega uveljavljanja nekonvencionalne medicine, temveč je potegnil še ostrejšo črto med konvencionalno in nekonvencionalno medicino. Poglavitno vprašanje, ki ga naj bi rešil, je bilo skupno sodelovanje, določitev odnosov in razmerij med konvencionalno in nekonvencionalno medicino. Hkrati pa so kot poglavitni problem izpostavili poseganje nekonvencionalne medicine v obstoječi status uradne medicine. Mnogo izvajalcev nekonvencionalne medicine pravi, da je zakon o zdravilstvu strogo ločevanje medicin zdravljenja, in da je urejen po načelih uradne medicine ter da so predlagatelji novega zakona nepoučeni o temeljnih izhodiščih, sistemih na katerih sloni nekonvencionalna medicina. Izvajalce nekonvencionalnih metod zdravljenja so ob sprejemanju zakona potisnili ob zid, saj je bilo določeno, da lahko homeopatijo, kiropraktiko in osteopatijo izvajajo izključno osebe z diplomom medicinske fakultete (Nedelo, 10. junij 2007).

Zakon bi se moral tudi več posvetiti uporabnikom zdravljenja, da se sami odločijo, ali bodo združevali oba načina zdravljenja, kot je to urejeno v večini evropskih držav z integrativno medicino. Veliko ljudi, ki se zatekajo tako k uradni kot neuradni medicini, ne povejo svojemu zdravniku za zdravljenje z neuradno medicino, saj pogosto naletijo na slabšalen zdravnikov odnos s strani zdravnika in v nekaterih primerih odklonitev nadaljnjega zdravljenja zdravnika. Posledica stroge ločitve konvencionalne medicine od nekonvencionalnih metod zdravljenja je pomanjkanje znanja zdravnikov o teh metodah. Predlagan sistem nadzora v okviru zdravilske zbornice je precej drag in zapleten, predpisan način vodenja dokumentacije, zbiranja podatkov in licenciranja na določenih točkah pa celo ostrejši, kot ga poznajo zdravniki.

S strani izvajalcev nekonvencionalnega zdravljenja je bil sicer predlagan nemški model zakona,²³ vendar ga niso sprejeli, čeprav je preizkušen in uspešno deluje že več kot trideset let, zdravilske zbornice pa ne pozna skoraj nobena država. V Nemčiji ministrstvo za zdravje vodi register zdravilcev, kar nadomešča licence. V Sloveniji bi

²² Glej spletno stran Ministrstva za zdravje.

²³ Nemški model zakona o zdravilstvu: opravljen izpit pred državno komisijo, vsebine izpita so osnovna medicinska znanja (splošna, urgentna stanja, infekcijske bolezni) in poznavanje zakona o zdravilstvu. Po uspešno opravljenem izpitu se zdravilec vpiše v državni register in dobi doživljensko dovoljenje za delo. Ni licenc, ni zdravilske zbornice, osnovne naloge zbornice prevzame nosilec javnih pooblastil – javna agencija, ustanovljena v okviru ministrstva za zdravje.

lahko določili zahteve glede najnujnejšega znanja medicinskih ved ter uvedli državni izpit.

Zaradi nestrinjanja glede ureditve nekonvencionalnih metod zdravljenja, je ministrstvo za zdravje, novembra 2007 pozvalo vse izvajalce nekonvencionalnih metod zdravljenja, naj prijavijo vse svoje nekonvencionalne sisteme in metode zdravljenja, saj naj bi naredili podzakonski predpis, ki bo bolje urejal področje nekonvencionalne medicine. Kakšen naj bi bil ta podzakonski akt, še ni znano.

6.1.1 Razširjenost uporabe v Sloveniji

Po raziskavah Slovenskega javnega mnenja se uporaba nekonvencionalne medicine povečuje. Pogosteje se uporablja zdravljenje z zelišči, homeopatijo, bioenergijo, akupunkturo, kiropraktiko in različne masaže (Toš, Niko in Brina Malnar: 2002).

Lovrečič Branka (2002: 14), direktorica instituta Bion pravi, da je v Sloveniji vsaj 124 različnih praks, tehnik in metod nekonvencionalnega zdravljenja.

6.1.2 Izobraževanje in usposabljanje

V Sloveniji lahko zasledimo veliko ponudb na temo izobraževanja in usposabljanja nekonvencionalnih metod zdravljenja, V ospredju so samoplačniške delavnice. Vendar ta izobraževanja niso zakonsko urejena s strani zakona in so zelo draga, ker se ne umeščajo v zdravstveni sistem. Ker ta izobraževanja in usposabljanja niso preverjena je Sekcija terapevtov naravnega zdravljenja v okviru združenja drobnega gospodarstva pri Gospodarski zbornici Slovenije na seji dne 20. aprila 2004 sprejela listino kodeks etike terapevtov naravnega zdravljenja, kjer podajajo uporabo in obveznosti vseh terapevtov naravnega zdravljenja. V okviru Gospodarske zbornice Slovenije, Sekcija terapevtov naravnega zdravljenja pripravlja različna izobraževanja in usposabljanja za nekonvencionalno medicino. Ena takšnih je Šola integralne bioenergije²⁴. Na tej šoli so tako predavatelji medicine kot naravnega zdravljenja. Sekcija terapevtov se poteguje, da bi posameznik ob končani šoli pridobil priznani poklic. Pri nas stroške nekonvencionalnega zdravljenja nosijo uporabniki sami.

²⁴ Več o šoli si lahko preberete na spletni strani www.center-enost.com.

6.2 Združenja in društva nekonvencionalnega zdravljenja v Sloveniji

V Sloveniji so se v preteklih letih oblikovala različna društva in združenja nekonvencionalnih metod zdravljenja z namenom spoznavanja in povezovanja izvajalcev nekonvencionalne medicine. Namen društev je tudi posameznika podrobneje seznanjati in obveščati o novostih nekonvencionalnih metod zdravljenja.

Med najbolj aktualna društva v Sloveniji sodijo:

KONAZ

Konaz je društvo za komplementarno in naravno zdravilstvo v Sloveniji, ki je nastalo leta 2000 v okviru Slovenskega ekološkega gibanja.

Združenje Konaz je organiziralo dva kongresa in sprejelo programsko resolucijo ter izdalo zbornik, ki vsebuje programske dokumente in predstavitev zdravilcev. S tem zbornikom so želeli ljudem, ki se poslužujejo naravnega zdravljenja predstaviti različna zdravljenja in jih seznaniti z obstoječimi naravnimi zdravljenji. Zbornik si je možno ogledati na inštitutu Bion oziroma na spletni strani www.bion.si. Na drugem kongresu so predstavili glavne cilje združenja in predali pismo tedanjemu ministru za zdravje Dušanu Kebru (Konaz 2000: 7).

BION

Inštitut Bion je zasebni raziskovalni inštitut, ki deluje v Ljubljani od leta 1990. Dve leti od ustanovitve so ga vpisali v register raziskovalnih organizacij pri ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT). Je inštitut za bioelektromagnetiko²⁵ in novo biologijo, hkrati raziskuje in pojasnjuje odprta vprašanja glede nekonvencionalnih metod zdravljenja (Spletna stran inštituta BION²⁶, 2006).

SEKCIJA TERAPEVTOV NARAVNEGA ZDRAVLJENJA

V okviru združenja malega gospodarstva pri Gospodarski zbornici Slovenija je bila leta 2002 ustanovljena Sekcija terapevtov naravnega zdravljenja. Namenjena je združevanju gospodarskih subjektov in drugih pravnih oseb, ki se ukvarjajo z

²⁵ Bioelektromagnetika je področje znanosti, posvečeno študiju bioloških učinkov relativno šibkih, neionizirnih elektromagnetnih polj. To je znanstveni pogled, ki vidi življenje kot kompleksen samoorganiziran in koherenten (visoko integriran) proces. Organizmov ne vidi kot nepopolne molekulske avtomate, podvržene zunanjim silam selekcije. Prej jih vidi kot visoko koherentne, samoorganizirane celote, ki jih ne moremo reducirati na njihove dele (organe, tkiva, molekule itd.).

²⁶ Vir: dostopno na <http://www.bion.si/>.

različnimi oblikami naravnega zdravljenja. Izdali so kodeks etike za terapevte naravnega zdravljenja, potegujejo pa se za to, da bi v Sloveniji potekala šola z univerzitetnim programom, s katerim bi se lahko nekonvencionalno zdravljenje kvalificiralo kot strokovno delo. Šola je že začela s programom usposabljanja posameznikov za poklic zdravilca, čeprav zakon zdaj še ne sprejema poklic zdravilca kot kvalificiran poklic. Organizirali so različne okrogle mize z namenom seznanjati ljudi in Slovenijo o metodah zdravljenja, potegujejo pa se za umestitev naravnega zdravljenja v slovenski prostor v samo zdravstvo (Organiziranost sekcije terapevtov naravnega zdravljenja pri GZS, 2006).

INTA

Iniciativni odbor za integrativno medicino - INTA sestavlja neformalna skupina zdravnikov z namenom povezovanja uradne medicine z nekonvencionalnimi metodami zdravljenja na vseh ravneh oskrbe bolnikov. Njihova vizija je dvigniti raven komuniciranja med zdravstvenimi ustanovami, ki skrbijo za strokovnost, izobraževanje, financiranje, raziskovanje in zakonodajo nekonvencionalne medicine na raven, ki je standard v razvitih evropskih in zunaj evropskih državah (Spletna stran INTA, 2006).

6.3 Trenutni problemi nekonvencionalne medicine v Sloveniji

Najbolj izpostavljen problem na področju nekonvencionalne medicine v Sloveniji je neurejenost in neusklajenost med mnenji zdravnikov konvencionalne in nekonvencionalne medicine. Različna mnenja obstajajo že znotraj uradne medicine. Nekateri želijo združiti ta dva načina zdravljenja, nekateri pa striktno zavračajo »šarlatansko« medicino. Po njihovem prepričanju naj bi bila medicina samo ena, tista, ki temelji na preverljivih dokazih. Neusklajenost mnenj pa je prisotna tudi v zdravilskih krogih, kjer prihaja do trenj zaradi rabe različnih metod zdravljenja. Ideal zdravstvene politike je doseči ravnotežje med interesi in potrebami udeleženih subjektov. Interesi so nedvomno različni in si velikokrat nasprotujejo, vendar naj bi država »poskušala« doseči ravnotežje med nasprotujočimi si in zaželenimi cilji, ki so naslednji: visok zdravstveni standard, nizki stroški zdravljenja, čim manjši delež družbenega proizvoda, namenjenega zdravstvu (Papuga in Rožman 1998: 372–378).

Papuga in Rožman še (1998: 377) poudarjata, da lahko imajo nekonvencionalne metode zdravljenja družbeno pozitivno vlogo le, če imajo ugodne spremembe omenjenih parametrov, če se torej zviša zdravstveni standard ob enakih stroških ali pa zmanjšajo zdravstveni stroški.

Nekonvencionalna medicina in nekonvencionalne metode zdravljenja pri nas so zaradi splošne neurejenosti precej nesistematično zastavljeni. Problemi se pojavljajo pri organiziranosti akterjev, preglednosti oziroma transparentnosti postopkov vse od pridobivanja znanja do davčne politike. Prav tako v Sloveniji ne obstaja enotni sistem obveščanja bolnikov, ni registra metod, zdravilcev, pripravkov in drugih rešitev, ki bi pacientom olajšale izbiro. Pri nas je namreč registriranih okoli 1200 izvajalcev nekonvencionalnih metod zdravljenja²⁷. Uporabniki teh metod so zlahka zavedeni, saj pogosto izbirajo med najbolj reklamiranimi metodami, ki pa za njihovo bolezen niso nujno ustrezne ali prave. Tukaj se poraja tudi vprašanje ustreznega plačila za opravljeno delo. To pomeni, da je hkrati treba določiti tudi finančne okvire, v katerih bodo zdravilci delovali.

Problem se pojavlja tudi pri terapijah nekonvencionalnih metod zdravljenja, saj so prav tako prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti, čeprav se združujejo v razna društva, kot so Zbios, Konaz, Homeopatsko društvo, Društvo akupunkturistov ipd. Svoje delo opravljajo brez strokovnega nadzora, pomoči ali dodatnega organiziranega izobraževanja. Šolanje poteka po sistemu tečajev, včasih dvomljive kakovosti, brez javno veljavne listine. V Sloveniji za tovrstno dejavnost ni priznan noben način izobraževanja, pridobivanja naziva in specializacije poklica.

Problematične so tudi situacije, ko zdravniki uradne medicine želijo v svoje delo uvesti nekonvencionalne metode zdravljenja, vendar jim to preprečuje njihova poklicna prisega, posledično pa izguba zdravniške licence. Statut Zdravniške zbornice (1996) v 4. členu navaja, da zbornica ščiti in zastopa interese uradne medicine, skrbi za pravilno ravnanje in ugled zdravnikov. V 18. točki spremlja nekonvencionalne metode zdravljenja, v 19. točki pa preprečuje opravljati zdravniško dejavnost na nedovoljen način. Kodeks medicinske deontologije Slovenije (1997) nalaga zdravnikom in zdravstvenemu osebju »preprečevanje vsega, kar ogroža človekovo zdravje, ostankov

²⁷Številka je seveda večja, če upoštevamo tudi tiste, ki niso registrirani.

vraž, predsodkov in mazaštva«. V 11. členu piše: »Nekritično objavljane in posredovanje diagnostičnih metod in nezadostno preizkušenih metod zdravljenja pred nestrokovno javnostjo in prekrivanje nevarnosti metod je deontološki prekršek«. Zato je Zdravniška zbornica Slovenije dolžna ukrepati proti zdravniku, ki ne upošteva določbe tega kodeksa (63. člen). Pravilnik o zdravniških licencah (1999) v 9. členu navaja, da zdravnik, ki želi pridobiti zdravniško licenco, mora med drugimi pogoji podpisati tudi izjavo, da se ne bo ukvarjal z zdravilstvom. Te trije dokumenti zdravnikom strogo prepovedujejo ukvarjanje z metodami nekonvencionalnega zdravljenja (Papuga in Rožman 1998: 376). Kljub grožnji o izgubi zdravniške licence²⁸, pa se nekateri zdravniki ukvarjajo z nekonvencionalnimi metodami. Mnogi celo usmerjajo paciente k določenim izvajalcem nekonvencionalnega zdravljenja, za katere menijo, da jim lahko pomagajo.

Leta 2000 je izšel zbornik komplementarnega in naravnega zdravilstva v Sloveniji, eden prvih korakov k organizaciji delovanja zdravilstva pri nas. Terapevti naravnega zdravljenja so organizirali svoj kongres in se povezali v stanovsko organizacijo. Zbornik je omogočil javno spoznavanje programskih usmeritev komplementarnega zdravljenja. Namen tega kongresa je bil strnitev vseh poklicnih terapevtov na področju komplementarnega in naravnega zdravilstva. Konaz naj bi bil povezovalni člen med profesionalci in amaterji, med delovnimi organizacijami in društvi, med zdravilci in zdravniki, med uradno medicino in nekonvencionalnimi metodami zdravljenja. Kljub prizadevanjem se problem neusklajenosti mnenj med samimi zdravilci ni rešil.

Leta 1996 je bila objavljena raziskava,²⁹ da je 49 odstotkov ljudi v Sloveniji naklonjeno alternativnim metodam zdravljenja, 37 odstotkov prebivalstva pa je uporabnikov teh metod. 49 odstotkov uporabnikov jih ocenjuje, da so uspešne, 46 odstotkov delno uspešne, le 5 odstotkov jih ocenjuje, da so neuspešne. 16 odstotkov uporabnikov nekonvencionalnih metod je opustilo tradicionalno zdravljenje, 30 odstotkov pa jih meni, da bi morale biti vključene v sistem zdravstvenega zavarovanja.

²⁸ Medijsko znana sta zdravnika, ki sta zavrnila licenco, da lahko zdravita z omenjenimi metodami, npr. A. Krušič Kaplja in T. Hribernik.

²⁹ doc. Marjan Premik, dr. stom., Inštitut za socialno medicino, Medicinska fakulteta, Evita Leskovšek, dr.med., predsednica Slovenskega ekološkega gibanja, Premik s sodelavci.

Ob slabem strokovnem in zakonskem nadzoru nad to dejavnostjo so uporabniki pogosto tudi tarča šarlatanstva in mazaštva. Preverjanje zdravstvenih metod je dolgotrajno, drago in zahteva precej truda. V nekaterih državah dovoljujejo opravljanje nekonvencionalnih medicinskih metod zdravljenja brez znanstvenega preverjanja, kar povzroča, da ljudje želijo poskusiti nekonvencionalne metode. Nekonvencionalne metode zdravljenja nujno potrebujejo »sito«, ki bo ločevalo med zdravljenjem in šarlatanstvom in hkrati vzpostavilo zaupanje v njene metode zdravljenja. Kot kaže se bo v Sloveniji še nekaj časa urejalo področje zdravljenja.

6.4 Kronologija nekonvencionalne medicine v Sloveniji

Položaj nekonvencionalnih metod zdravljenja se je skozi obdobja različno interpretiral in imel spreminjajočo se vlogo. Ljudske oblike zdravilstva so bile stalno prisotne. Homeopatija se je pojavila v Sloveniji že v 19. stoletju in bila že takrat v sporu z medicino. Položaj nekonvencionalne medicine v Sloveniji je opisala Branka Lovrečič, direktorica inštituta Bion³⁰.

Leta 1989 je uradna medicina očitno nasprotovala nekonvencionalnim metodam zdravljenja. **Leta 1993** je Slovenija pristopila k evropskemu projektu Nekonvencionalne medicine COST B4. Slovenija oziroma takratno ministrstvo za znanost in tehnologijo je podpisala Memorandum of Understanding in s tem potrdila sodelovanje v omenjenem projektu. V projektu je sodelovalo 11 držav. Ministrstvo je za nacionalnega koordinatorja pooblastilo Inštitut Bion³¹ iz Ljubljane. Projekt se je zaključil leta 1999, zadnje seje so bile še leta 2000. **Leta 1996** je dal poslanec mag. Marjan Šetinec na predlog inštituta BION pobudo vladi RS, da pripravi pregled stanja o zdravljenju z bioenergijo in drugimi komplementarnimi metodami zdravljenja v Sloveniji in da zagotovi razvoj standardizacije za ugotavljanje zdravilnih sposobnosti bioenergetikov in drugih zdravilcev ter zakonsko uredi njihovo registracijo in spremljanje.

Na podlagi vprašanj, pritiska ter zahteve zdravniške zbornice sta Državna komisija za medicinsko etiko in nacionalni zdravstveni svet 2. februarja 1998 oblikovala stališče o

³⁰ Poglavje 6.4. je povzeto po Lovrenčič Branka, 2006, str. 59 – 62; Inštitut Bion: Dostopno na: <http://med.over.net/inta/index.php?show=full&pcat=88&id=7333>.

³¹ Nosilca projekta sta bila dr. Kurinčič–Tomšič in dr. Petar Papuga.

zdravilstvu, ki ga nista zavračala, ampak zahtevala, da je potrebna problematiko zdravilstva celovito urediti s posebnim zakonom. Ker ni bilo nobenega odziva, je Inštitut BION leta 1996 ponovno dal pobudo za ukrepanje, tokrat poslanki državnega zbora prim. dr. Majdi Ani Kragelj Zbačnik kot predsednici odbora za zdravstvo. Odgovora ni bilo. **Leta 2000** je bil ustanovljen prvi kongres zdravilcev Slovenije – KONAZ. V Uradnem listu Republike Slovenije 28. novembra 2000, 96/2001 je bil objavljen pravilnik o homeopatskih izdelkih.

Leta 2001 je potekal 2. kongres zdravilcev KONAZ.

Leta 2002 je raziskovalni sektor državnega zbora pripravil primerjalni pregled ureditve komplementarnega zdravilstva v državah EU in državah v tranziciji. Gospodarska zbornica Slovenije je pripravila prve teze za Zakon o naravnem zdravljenju, septembra 2002 pa je ustanovila Sekcijo terapevtov naravnega zdravljenja pri Združenju drobnega gospodarstva. Na podlagi naročila ministrstva za zdravje je oktobra 2002 Inštitut BION pripravil Zasnove strokovnih podlag za pravno urejanje zdravilstva v Sloveniji. Društvo medicinskih sester je leta 2002 javno sprejelo nekonvencionalne metode zdravljenja. Z zdravstvenimi tehnikami so organizirali prvi simpozij o komplementarnem in naravnem zdravilstvu v zdravstveni negi. V tem letu je bil tudi ustanovljen Iniciativni odbor za odprt dialog zdravnikov o nekonvencionalni medicini (IONTA). Med drugim je njihov cilj spodbujanje in sodelovanje pri ustanavljanju uradnih forumov, ki bodo urejali formalno pravni status komplementarne medicine in opredeljevali kriterije za legalno opravljanje dejavnosti komplementarne medicine.

Leta 2003 je ministrstvo za zdravje na konstitutivni sestanek sklicalo delovno skupino, ki bo pripravila predlog za pravno ureditev položaja oziroma delovanja na področju nekonvencionalnih metod zdravljenja.

Francosko združenje UBI France, slovensko ministrstvo za zdravje, gospodarski oddelek francoskega veleposlaništva in GZS v Ljubljani so pripravili konferenco Regulatorni in zdravstveni vidiki uporabe homeopatskih izdelkov.

Iniciativni odbor za odprt dialog zdravnikov o komplementarni medicini je izpeljal simpozij o komplementarni medicini v okviru konference kognitivne znanosti Mind body studies na 6. mednarodni multi-konferenci Informacijska družba IS 2003 na

Inštitutu Jožefa Stefana. Začeli so zbirati predpise za ukinitve sporne izjave ob pridobitvi oziroma podaljšanju zdravniške licence, da "se zdravnik ne bo ukvarjal z zdravilstvom.

Iniciativni odbor se leta **2004** preimenuje v INTA³² in sklene poseči tudi v pospešitev zakonskega urejanja in sprejemanja nekonvencionalne medicine v okviru uradne medicine. Združena medicina bi se imenovala integrativna medicina.

Agencija za zdravila je avgusta 2004 izdala nov pravilnik o homeopatskih izdelkih. Iniciativni odbor 9. oktobra že drugič pripravi odprt dialog zdravnikov o integrativni medicini.

Sedanji položaj nekonvencionalnih metod zdravljenja je še vedno pod vprašajem. Premik na tem področju se je sicer zgodil lansko leto, ko so na ministrstvu za zdravje podali nov predlog zakona o zdravilstvu. Oktobra **2007** sprejmejo zakon o zdravilstvu, vendar tako izvajalci nekonvencionalne medicine kot ministrstvo za zdravje ugotovijo, da zakon še ne ščiti uporabnikov teh metod in hkrati še bolj oddaljuje konvencionalno medicino od nekonvencionalne in obratno.

Idealno bi bilo seveda povezovanje obeh v integrativno medicino, kar pomeni, da bi se lahko tudi zdravniki ukvarjali s tovrstnimi metodami zdravljenja oziroma izvajalci teh metod sodelovali z zdravniki.

6.5 Možne rešitve pri ureditvi nekonvencionalnih metod zdravljenja

Svetovna zdravstvena organizacija raziskuje načine, kako premostiti ovire, ki se pojavljajo pri nekonvencionalnih metodah zdravljenja v svetu (WHO traditional medicine strategy 2002–2005: 19–26). Nekonvencionalna medicina potrebuje formalno prepoznavnost in prepoznavnost vseh tistih, ki se ukvarjajo z njo. Ker ni povsod integrirana v zdravstveni sistem, ji primanjkujejo ureditev in legalni mehanizmi, treba je razporediti sredstva razvoja in strukture tradicionalne medicine. Prav tako navajajo, da je potrebna pravična in nepristranska razporeditev vseh koristi znanja in izdelkov nekonvencionalne medicine. Omenjajo tudi primanjkljaj metodoloških

³² INTA: iniciativni odbor za integrativno medicino: neformalna skupina zdravnikov, ki na podlagi poklicnih in osebnih izkušenj spodbuja k povezovanju uradne medicine z komplementarnimi metodami zdravljenja na vseh ravneh oskrbe bolnikov (<http://med.over.net/inta/index.php?show=full&pcat=83&id=7329>).

raziskav, pomanjkljivo podatkovno bazo tradicionalnih terapij in izdelkov, primanjkljaj internacionalne in mednarodnih standardov za zavarovanje varnosti, učinkovitosti in kakovosti tradicionalne medicine. Treba je registrirati zeliščna zdravila in vse tiste, ki izvajajo nekonvencionalne metode zdravljenja, ter podpreti vsakršne raziskave.

Pod točko dostopa navajajo pomembnost merljivih podatkov, potrebo po identifikaciji varnosti in učinkovitosti terapij in produktov ter prepoznavanja vlog tradicionalnih terapevtov. Ključno je nesodelovanje uradne in neuradne medicine. Pod četrto točko spada pomanjkljivo izobraževanje za terapevte nekonvencionalnih metod zdravljenja in izobraževanja za zdravnike, pomanjkljivo komuniciranje med izvajalci naravnih metod in uradne medicine pomanjkljivo komuniciranje med uradno medicino, zdravniki in njihovimi pacienti glede tradicionalne medicine in hkrati pomanjkljiva obveščenost za javnost glede nekonvencionalnih metod zdravljenja.

Tradicionalna, komplementarna oziroma alternativna medicina priteguje različne vidike, od nekritičnega entuzijazma do neinformiranega skepticizma. Ne glede na to se uporaba nekonvencionalnih metod zdravljenja razširja po vsem svetu. Polemike potekajo predvsem glede njene učinkovitosti, dostopnosti, kakovosti in prihodnjega razvoja teh metod v zdravstveni sistem. Vendar podatki kažejo na rast uporabe nekonvencionalnih metod zdravljenja, in sicer v Avstraliji okoli 48% ljudi uporablja nekonvencionalno medicino, v Kanadi se ta odstotek poveča na 70%, v Franciji na 75%.

Svetovna zdravstvena organizacija je izpostavila nekaj ključnih točk, na katere bi morali biti osredotočeni vsi, ki želijo urediti področje nekonvencionalnih metod zdravljenja:

- integriranje tradicionalne, komplementarne medicine v nacionalni zdravstveni sistem, razviti je treba nacionalno politiko za nekonvencionalne metode zdravljenja,
- varnost, učinkovitost in kakovost: promoviranje z razširitvijo znanja teh metod in razvijanja podatkovne baze glede ureditve in kakovosti zavarovalnih standardov,
- zagotoviti dostop tovrstnega zdravljenja tudi nižjim slojem,

- racionalna uporaba: promoviranje nauka o zdravljenju tako izvajalcem kot potrošnikom (WHO traditional medicine strategy 2002–2005: 19–20).

7. PROMOCIJA NEKONVEKIONALNIH METOD ZDRAVLJENJA V SLOVENIJI

Svetovna zdravstvena organizacija meni, da je **promocija** eden pomembnejših načinov ozaveščanja in seznanjanja ljudi z nekonvencionalnimi metodami zdravljenja. S promocijo lahko vzpostavimo in povečamo razvoj nekonvencionalnih metod zdravljenja, povečamo njihovo varnost in učinkovitost, definiramo probleme, ki se pojavljajo na tem področju, ter iščemo možne rešitve. S promocijo prav tako lahko umestimo vlogo nekonvencionalnih metod zdravljenja v zdravstveni sistem, lahko določimo in definiramo pozitivne ter negativne učinke tovrstnega zdravljenja, predvsem pa lahko vzpostavimo varnost in učinkovitost zdravljenja nekonvencionalne medicine (WHO traditional medicine strategy 2002–2005: 3–5).

O tem, kaj bi bilo treba narediti za promocijo in kaj posledično promocija nekonvencionalne medicine prinaša, je zelo malo napisanega. Največ podatkov najdemo na spletni strani svetovne zdravstvene organizacije. Z diplomsko nalogo sem se želela vsaj dotakniti tega področja in prikazati kaj lahko promocija sproži, in sicer predvsem zaradi toliko nasprotij in polemik o načinih zdravljenja, ki ne spadajo v uradno medicino. Promocija je zato ključni dejavnik, s katero lahko ljudje bližje spoznajo in pridobijo znanje o temi, ki je bila pri nas dolgo časa potisnjena v ozadje.

Naj najprej opredelim kaj sploh je promocija in kaj je promocija zdravja. Oba termina lahko namreč uporabljamo za boljšo obveščeno ljudi o nekonvencionalnih metodah zdravljenja. S trženjskega vidika je promocija definirana kot koordinacija prodajalčeve pobude, da vzpostavi kanale informacij in prepričevanja za prodajo izdelkov in storitev (Belch & Belch 2001: 14–15). Wells in drugi (1992: 83) definirajo promocijo kot tržno komunikacijo, ki je element marketinške strategije in spodbuja nakup proizvoda ali storitve. Namen promocije je prenos sporočil izbranemu ciljnemu občinstvu. Danes se vse moderne organizacije, tako profitne kot neprofitne, promovirajo za doseg določenih ciljev. Uporabljajo različne komunikacijske načine, da javnosti predstavijo svoja dela, vizije, poslanstva, cilje, prepoznavnost. Večina organizacij komunicira s trgom prek dobro organiziranega in nadzorovanega promocijskega programa.

V javnem zdravstvu se je uveljavil termin promocija zdravja, ki pa je bil najprej opredeljen kot eden od štirih temeljnih nalog medicine. Promovirati zdravje je pomenilo zagotavljati primerne življenjske razmere, izobrazbo, sredstva za počitek in rekreacijo ter ustrezno fizično kulturo. Promocija zdravja se opira na pomen latinske besede *promovere* – »povišati v stopnji«. V javnem zdravstvu je promocija zdravja opredeljena kot kombinacija izobraževalnih in ekoloških podpor delovanju posameznika in življenjskim razmeram, ki pozitivno vplivajo na zdravje. V temelju vsakega programa promocije zdravja sta bistveni obveščenost in podučnost posameznika (Kamin 2006: 80).

V zdravstvu obstaja mnogo terminov, ki jim je skupno informiranje posameznika o zdravem življenju, preventivnem zdravljenju in samozdravljenju. Osnovna naloga pri promociji nekonvencionalne medicine je posredovanje informacij uporabnikom nekonvencionalne medicine ter povezovanje izvajalcev nekonvencionalnega zdravljenja z zdravniki konvencionalne medicine. Ključno pri promociji je, da posamezniku ponudi različne vpoglede v zdravljenje, in da je orodje povezovanja in seznanjanja ljudi o zdravju.

7.1 Pozitivni in negativni vidiki promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja

S promoviranjem določenih dejavnosti, izdelkov, storitev nekonvencionalnega zdravljenja so se poleg več možnosti za ozdravljenje posameznika odprle tudi negativne posledice promocije. Pri promociji zdravja se posameznika spodbuja k zdravstveni pismenosti, hkrati pa se ga prepušča lastnoročni presoji, izbiri in odgovornosti. Pri promociji zdravja najdemo tako podjetniško kot potrošniško kulturo, kjer se trži zdravje (Kamin 2006: 80–83). Enako se dogaja pri promociji nekonvencionalne medicine, kjer so nekateri s pridom začeli izkoriščati in tržiti produkte nekonvencionalne medicine, ki naj bi ljudem pomagale v stiski in bolezni. Predvsem pa se je negativna promocija sprožila zaradi neobveščenosti ljudi in neurejenosti nekonvencionalnega zdravljenja.

Naj izpostavim nekaj pozitivnih in negativnih vidikov promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja na podlagi prebrane literature³³ in spremljanja medijev.

Pozitivni vidiki oziroma cilji promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja so:

- predstavitev posameznih metod nekonvencionalnega zdravljenja,
- obveščanje posameznika o načinih zdravljenja
- spodbujanje ljudi k preventivi, spodbujanje in ohranjanje zdravja, vitalnosti in posameznikovega udejstvovanja pri samem zdravljenju,
- spodbujanje ljudi k poslušanju svojega telesa in notranjega jaza,
- vzpodbujanje ljudi k uporabi naravnih zelišč.

Negativni učinki promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja pa so:

- razni »wellnes« centri za dobro počutje so začeli s promoviranjem neskončnih ponudb nekonvencionalnega zdravljenja za dvig njihove prepoznavnosti in vrednosti; zaposlovanje nestrokovnjakov;
- izkoriščanje nekonvencionalne medicine kot tržne niše; zavajanje in obljubljanje bolnim in obupanim ljudem hitro ozdravitev z različnimi energijskimi dodatki in pripomočki, kot so zapestnice, majice, energetski nakiti, kozarci, razne energetski zaščite za sevanja ...;
- nestrokovnost in neusposobljenost izvajalcev nekonvencionalnega zdravljenja;
- nevednost uporabnikov nekonvencionalne medicine.

7.1.1 Vloga promocije nekonvencionalne medicine

Vloga promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja ključnega pomena za obveščanje posameznika. Svetovna zdravstvena organizacija meni, da so pri vlogi promocije ključnega pomena (WHO Traditional medicine strategy 2002–2005: 43–49):

1. Promocija o izmenjavanju informacij glede izvajalcev nekonvencionalne medicine kot uporabnikov teh metod (v ta namen so narejeni predvsem forumi na spletnih straneh).

³³ Viri: spletna stran WHO; dnevni časopisi, Delo, Dnevnik, Večer, Slovenske novice, Finance; Papuga in Rožman 1998; 372–378...

2. Promocija različnih strategij nekonvencionalne medicine, kot denimo mednarodna povezovanja različnih izvajalcev in uporabnikov nekonvencionalne medicine, različni promocijski programi.
3. Razvoj in distribucija vodnika za uporabo nekonvencionalnih metod zdravljenja in uporabo nekemičnih zdravil oziroma zelišč.
4. Dopolnjevanje in distribuiranje seznama uporabnikov in izvajalcev nekonvencionalne medicine, tudi za vsako metodo posebej.
5. Razvoj, kakovost, varnost in učinkovitost izdelkov nekonvencionalne medicine
6. Nudenje različnih izobraževanj.
7. Integrativna medicina, povezovanje konvencionalne in nekonvencionalne medicine.

Aktivna vloga promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja je v prepoznavnosti nekonvencionalne medicine, v omogočanju razvoja in zaščiti uporabnikov tovrstnega zdravljenja ter vključevanje nekonvencionalne medicine v zdravstveni sistem. Vloga promocije bi morala vzpodbujati vlogo nekonvencionalnih metod zdravljenja v zdravstvu (ureditev nekonvencionalne medicine, sodelovanje in dopolnjevanje konvencionalne z nekonvencionalno medicino, izobraževanje uporabnikov in izvajalcev nekonvencionalne medicine...)

7.2 Načini promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja

Nekonvencionalne metode zdravljenja so se začele promovirati prav tako kot vse druge organizacije. S širjenjem vse več metod zdravljenja v Sloveniji so različna društva in združenja začela promovirati raznolikost metod zdravljenja, njihovo učinkovitost. Prav s strani izvajalcev nekonvencionalnega zdravljenja (Sekcija združenja naravnega zdravljenja) je prišla zahteva za spodbujanje in razširjanja znanja glede nekonvencionalne medicine, saj je v to področje posegalo oziroma še posegajo določene »šarlatanske metode«.

Obstaja mnogo načinov promoviranja nekonvencionalnih metod zdravljenja, eden od so **sejmi**. Ivanovski (2000: 2) opredeli sejem kot časovno in krajevno pozicioniran dogodek oziroma prireditve z glavnim ciljem pospeševati/opravljeti menjavo blaga in storitev v vseh oblikah. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika najdemo naslednjo

definicijo sejma in sicer: «Sejem je prireditev na določenem mestu in ob določenem času, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago» (SSKJ 1994: 1204). Sejmi so odlična priložnost za promocijo, kjer se izvajajo naslednje dejavnosti:

- ugotavljanje naklonjenosti obstoječih strank,
- ugotavljanje zadovoljstva javnosti kot testni trg (sejem je priložnost za testiranje metod),
- srečanje potencialnih, novih izvajalcev metod zdravljenja,
- seznanjanje obiskovalcev z metodami zdravljenja,
- ugotavljanje stališča uporabnikov in neuporabnikov nekonvencionalnih metod zdravljenja,
- predstavitev izdelkov in storitev.

S sejemsko dejavnostjo lahko ohranimo in povečamo zavedanje o nekonvencionalnih metodah zdravljenja, lahko predstavimo nove storitve in izdelke, nove koncepte ipd. Sejmi so odlična oblika promocije, saj se srečaš z novimi potencialnimi kandidati. Sejem je prostor in hkrati dogodek, ki je namenjen menjavi in komuniciranju in je ena od tržno–komunikacijskih orodij za doseganje zastavljenih ciljev. Najbolj odmeven sejem na področju nekonvencionalnih metod zdravljenja je Altermed³⁴, ki je bil doslej dvakrat organiziran v Celju. To je sejem nekonvencionalne medicine, zeliščarstva in zdrave prehrane, namenjen promociji izdelkov in storitev razstavljalcev, hkrati pa nudi informacije o metodah nekonvencionalne medicine.

Drugi način promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja je tudi »**govorica od ust do ust**«, ki ga avtorja Burnett in Moriarty (1998: 463) izpostavljata kot eno izmed najmočnejših oblik komuniciranja. Je komunikacija med sprejemnikom in komunikatorjem, pri kateri sprejemnik dobi nekomercialna sporočila o produktu, storitvi oziroma izdelku. Menim, da je tovrstna komunikacija učinkovita predvsem zato, ker dobivamo sporočila od prijateljev, znancev, od ljudi, ki jim zaupamo.

Tretji pomemben vir informacij so **množični mediji**, ki prikazujejo del realnosti človeštvu. Splichal (2001: 54) meni, da so množični mediji prostor za javno predstavljanje idej in interesov in so temeljni pogoj konstruiranja civilne družbe.

³⁴ Glej spletno stran: <http://www.altermed.org/>

Kaminova meni, da vpliva množičnega komuniciranja ne gre podcenjevati, množični mediji so namreč tisti, ki lahko:

- umestijo zdravje in probleme zdravja na javni dnevni red,
- okrepijo raven informacij o zdravstvenih temah,
- spodbudijo ljudi, da sprejmejo dodatne informacije o zdravstvenih temah, se udeležijo skupinskega izobraževanja ipd.,
- spodbudijo vplivanje na vedenje v medsebojnih interakcijah prek pogovorov z družino, prijatelji, zdravniki in drugimi strokovnjaki,
- predlagajo načine samoiniciativnega iskanja dodatnih informacij,
- okrepijo obstoječa stališča in vedenja (Schlinger v Kamin 2004: 63).

Množični mediji so tisti, ki imajo pomembno vlogo pri promoviranju nekonvencionalnih metod zdravljenja. Castells v Kamin (2006: 110) razmišlja, da stvari in dogodki, ki ne dobijo svojega mesta v množičnih medijih, ostanejo omejeni na medosebne mreže in so tako ločeni od kolektivne zavesti. Družbene vsebine, ki ostanejo onstran mediatiziranega³⁵, so obsojene na marginalizacijo. Množični mediji uveljavljajo in izpostavljajo javnosti določene teme. Mediatizirale³⁶ so se tudi nekonvencionalne metode zdravljenja.

Leta 2006 je bilo mogoče zaslediti ogromno razprav in polemik glede nekonvencionalne medicine, predvsem zaradi formalne neurejenosti tega področja v Sloveniji. V množičnih medijih sta bila izpostavljena dva problema glede nekonvencionalnih metod zdravljenja in sicer pravna neurejenost nekonvencionalnega zdravljenja, kljub velikem povpraševanju in zanimanju za tovrstne metode in predsednikova zavrnitev zdravljenja klasične medicine ter njegovo zdravljenje bolezni z nekonvencionalnimi metodami zdravljenja. Katere teme bodo bolj manj ali privilegirane v medijih, določa model prednostnega tematiziranja ali »agenda setting«, model, ki se naslanja na učenje, na pozornost, obveščanje ljudi oziroma na graditev družbene zavesti. Kot pravi Kaminova (2006: 114) z drugimi besedami: »Mediji prek organizacij tem organizirajo in konstituirajo družbeno realnost. Določajo privilegirane

³⁵ »Mediatizacija se nanaša na prenos pomena z enega teksta na drugega, iz enega diskurza v drugega, z enega dogodka v drugega. Je preoblikovanje pomenov v širšem in ožjem smislu« (Silverstone v Kamin 2006: 110).

³⁶ »Marginalizirane teme so tiste, ki jim ne uspe prodreti v proces mediatizacije oziroma v proces medijske produkcije posredovanja« (Kamin 2006: 110).

teme, o katerih se naj govori in o načinih poročanja o določeni temi in vidikov obravnave in pomenov te teme«.

Obstajajo še drugi načini promocije nekonvencionalnih metod zdravljenja, vendar sem izpostavila zgolj tri načine, ki so po mojem mnenju najboljše za predstavitev in seznanjanje javnosti o nekonvencionalnih metodah zdravljenja.

7.2.1 Množični mediji o nekonvencionalnih metodah zdravljenja

Tukaj sem podala zgolj okvirne ugotovitve glede predstavljanja in obveščanja posameznika o novem zakonu o zdravilcih in o metodah zdravljenja v slovenskih, dnevnikih časopisih. Zanimalo me je predvsem, koliko člankov je bilo namenjeno obveščanju posameznika o nekonvencionalnih metodah zdravljenja in ali je bil časopisni prostor namenjen tudi obveščanju o novem zakonu zdravilstva. Zanimala me je (ne)promocija nekonvencionalne medicine pred sprejetjem novega zakona v državni zbor. Gre za deskriptivno analizo dnevnikih časopisov.

a) **metodologija:** V analizo so bili vključeni članki iz dnevnikih časopisov Delo, Dnevnik, Večer in Slovenske novice v polletnem obdobju (od meseca aprila do septembra 2007) pred sprejetjem zakona o zdravilcih (3. oktobra 2007). Želela sem preveriti, koliko člankov je bilo napisanih na temo o zdravilstvu oziroma novemu zakonu. Osredotočila sem se na splošno besedo zdravilstvo, nekonvencionalna medicina in alternativna medicina.

b) **kratka analiza:** Pregledala sem najbolj brane dnevne časopise³⁷ v Sloveniji Delo, Dnevnik, Večer in Slovenske novice in povzela naslednje ugotovitve.

Dnevni časopisi so zelo malo prostora namenjali obveščanju posameznika o nekonvencionalni medicini in predstavitvi zakona o zdravilcih. Še največ je tem temam posvetil časopis Delo, in sicer sem zasledila 34 člankov v polletnem obdobju, med temi članki je bilo 15 člankov posvečeno temi o sprejetju novega zakona. Zgolj v enem članku je bila opisana nekonvencionalna medicina – refleksoterapija. V Delu nisem zasledila člankov, ki bi poglobljeno predstavljale metode zdravljenja, jih primerjale z drugimi državami ter podajale kakršnekoli

³⁷ Branost po nacionalni raziskavi branosti – NRB v letu 2007: <http://www.nrb.info/podatki/>.

raziskovalne podatke o zdravljenju s tovrstnimi metodi. V ostalih treh časopisih je opisovanje in poglobljanje o temah zdravljenja, ki ne spada v konvencionalno medicino, še bolj skromno. V časopisu Večer so sicer glede na število člankov – devet člankov v polletnem obdobju, največ govora posvetili predlaganemu zakonu, nič pa ni bilo napisanega o kakršnikoli metodi zdravljenja. V Dnevniku so bili na temo zakona napisani trije članki, en članek pa je predstavljal nekonvencionalno metodo zdravljenja - ajurvedo. V Slovenskih novicah so bili prav tako trije članki o novem zakonu o zdravilstvu ter en članek o ajurvedi.

Po pregledu štirih dnevnih časopisov, sem opazila, da ti dokaj malo prostora posvetijo sami promociji in obveščanju posameznika o področju, ki je tesno povezano z zdravjem in ozdravljenjem. Nekonvencionalna medicina je že od nekdaj prisotna, vendar se je z institucionalizacijo konvencionalne medicine ločila.

7.3 Medijske osebnosti in promocija

V povezavi z množičnimi mediji in promocijo so pomemben akter tudi medijske, znane osebnosti, ki prav tako oblikujejo mnenja. Če znana oseba promovira neko dejavnost, v tem primeru nekonvencionalne metode zdravljenja, to prispeva k večjemu zanimanju ljudi zanjo. Medijske osebnosti lahko vplivajo na razmišljanje in mnenje splošne javnosti. S svojo podobo in javno izraženim mnenjem lahko pozitivno ali negativno prispevajo pri sami promociji.

To se je v Sloveniji dobro izkazalo na primeru dveh državnih politikov, ki sta se odpovedala zdravljenju s klasično medicino in se obrnila na nekonvencionalne metode zdravljenja. Sprožile so se razprave o odnosu med konvencionalno in nekonvencionalno medicino. Temo nekonvencionalne medicine sta v medijih postavila v ospredje, ker je šlo za direktno razpravo o razmerju med klasičnim in neklasičnim načinom zdravljenja. Politika sta s svojim zanimanjem za nekonvencionalno medicino povzročila ogorčenje upokojenega zdravnika, ki jima je na temelju informacij, ki so mu jih zaupali kolegi zdravniki, napovedal skorajšno smrt, če se ne bosta zdravila s klasično medicino. S to in še drugimi podobnimi razpravami se je pokazalo, da je področje nekonvencionalnih metod zdravljenja še kar tabuizirano, odrinjeno stran,

pravi Kaminova (2006: 22), čeprav iz dneva v dan vedno več ljudi uporablja tovrstne metode zdravljenja.

Po drugi plati pa je priznanje politikov sprožilo tudi več odziva v medijih glede predstavljanja nekonvencionalnih metod zdravljenja. V ospredje so prišle teme, kot so preventivna skrb za zdravje, ekološko pridelovanje hrane, sodelovanje posameznika pri zdravljenju bolezni in ozaveščanju vzrokov bolezni ipd. Izhodišča torej, ki jih promovira nekonvencionalna medicina. K pozitivni promociji je veliko prispeval tudi zdravnik Petar Papuga³⁸, ki prakticira tudi kitajsko tradicionalno medicino. In kot pravi sam, jo je začel uporabljati zoper bolezni neznanega vzroka.

Mediji, medijske osebnosti, zvezdniki lahko k hitrejšemu sporočanju javnosti o določenih spornih zadevah in k ustvarjanju tako pozitivne kot negativne promocije.

Strinjam se s trditvijo Kaminove (2006: 23), ki pravi: »Morda bo čez čas medicinsko–zdravilski brikolaž, danes z vidika ortodoksne medicine še »mazaški« nesmisel, obveljal za normalno, edino sprejemljivo zdravstveno prakso. Posameznik bo določene težave telesa zdravil pri specialistih biomedicine, a se bo o težavah posvetoval tudi s homeopatom, za hitrejše okrevanje sledil priporočilom zeliščarja, obiskal pa bo tudi bioenergetika in se udeležil plesne terapije.«

³⁸ Vir: <http://www.s12.si/content/view/36/104/> (27.december 2007); gre za spletno stran STUDIO 12 – neodvisen multi medijski projekt, ki pripravlja, razvija in posreduje avdio-vizualne vsebine, ki so povezane z zdravjem).

8. ZAKLJUČEK

Skupna točka vseh zdravilskih sistemov je zdravje – boljše zdravstveno, psihično in fizično stanje. Medicinski sistem oziroma konvencionalna medicina se loči od drugih zdravilskih sistemov zaradi temeljnih premis kartezijske paradigme in mehanicističnih načel. Ta načela pri zdravljenju človekovega telesa danes več ne zadoščajo, ker smo ljudje kompleksna in celovita bitja, ki zahtevamo ne le fizični, ampak tudi duševni, človeški tretma. Pri obravnavi različnih metod zdravljenja je ključnega pomena pogled in odnos do človekovega telesa in zdravljenja tega skozi različne poglede kulture. Zato tudi norme in pravila za obe medicini ne morejo biti skupne. Pri znanstveni medicini so temeljna izhodišča institucionalizacija bolezni in smrti ter definiranje zdravja kot norme. Medicina bolezni oziroma zdravje prostorsko omeji in išče vzroke znotraj vidnega, omejenega prostora. Nekonvencionalna medicina pa svoje delovanje razširi še na druga področja, kulturna, psihološka, sociološka.

Kar povezuje konvencionalno in nekonvencionalno medicino je tudi preventivno zdravljenje in vključevanje posameznika v proces zdravljenja. Mogoče je to rešitev za skupno delovanje obeh medicin, saj se že govori o tem, da bi bila lahko nekonvencionalna medicina preventivna medicina in kot taka del znanstvene medicine.

Različne raziskave kažejo naraščajoči trend zaupanja ljudi v nekonvencionalne metode zdravljenja. V nekaterih evropskih državah se kaže tudi vedno bolj sprejemljiv odnos uradnega zdravstvenega sistema do nekonvencionalnih metod (Francija, Nemčija). Prav tako lahko pričakujemo širitev metod nekonvencionalnega zdravljenja v Sloveniji, zato je njihovo nesprejemanje s strani konvencionalne medicine nesmiselno tako z etičnega kot s strokovnega stališča. Ali, kot pravi Petar Papuga, potrebno je tesno sodelovanje med konvencionalno in nekonvencionalno medicino, to sodelovanje pa je trenutno omejeno zaradi nepismenosti obeh strani in pomankanja kulturnega dialoga. Zdravniki in zdravilci bi morali imeti skupni cilj, to je zdraviti in ozdraviti ljudi ter jih zaščititi pred brezvestnimi šarlatani. Vsaka medicina bi morala pokazati svoje meje v zdravljenju, te meje bi bilo treba preučiti in skupno delovati v

dobro posameznika. Dejstvo je, da so nekonvencionalne metode zdravljenja eden od možnih načinov zdravljenja. Zato je posamezniku treba čim prej omogočiti vpogled v te metode in ga seznaniti z njimi. Zdravnikom zahodne medicine je treba omogočiti, da se natančno seznanijo z nekonvencionalno medicino, izvajalcem nekonvencionalne medicine pa dati možnost, da pridobijo določena znanja s področja konvencionalne medicine. Bistvenega pomena je, da se najde skupni jezik med konvencionalno in nekonvencionalno medicino. Sistemi zdravljenja naj posameznika spodbujajo k aktivnemu sodelovanju pri odpravljanju njegove bolezni, ga ozaveščajo in obveščajo s preventivnimi pristopi, da do bolezenskih stanj ne bi prišlo. Pozornost naj bo usmerjena na posameznika in na njegovo ozdravitev. Pomembni so vsi trije akterji; na prvem mestu je sam bolnik, na drugem sta skupaj zdravnik in zdravilec, omogočena pa mora biti tudi njihova vzajemna komunikacija.

Eden od načinov vzpostavljanja skupnega sodelovanja je tudi promocija in seznanjanje ljudi o metodah zdravljenja. Ljudje imajo pravice biti obveščeni, da obstaja več načinov ozdravitev, ljudje imajo pravico izbirati, kako se bodo zdravili, in se odločati za izbor nekonvencionalne medicine, obveščeni naj bi bili o samih metodah, in tudi o možnih nevarnostih različnih zdravljenj. Tukaj lahko veliko pripomorejo množični mediji.

S strani izvajalca tako konvencionalne in nekonvencionalne medicine je potrebno poznavanje tako bioloških kot biokemičnih procesov, medicinske pismenosti in vzpostavljanja dialoga med izvajalci zdravljenja. Uporabnike metod zdravljenja pa je treba obveščati in proučiti o dobrem delu nekega izvajalca ter varnem prakticiranju. Papuga pravi, da so vsi sistemi zdravljenja, ki zdravijo, dobrodošli. Medicina potrebuje alternativo in alternativa preverjanje. Preverjanje nekonvencionalnih metod zdravljenja pa lahko dosežemo le s končnim učinkom, kar je človekovo psihično in fizično blagostanje. Zdravnikom je treba vrniti znanje o duhovnih vidikih človeškega bitja in o smislu življenja in jih je treba spodbujati k zaupanju in razvijanju intuicije. Izvajalci nekonvencionalnih metod zdravljenja pa potrebujejo dodatno izobraževanje iz osnov medicine, da bodo lahko učinkovito sodelovali z zdravniki klasične medicine.

To dokazuje tudi sprejem zakona o zdravilcih v Sloveniji, ki sicer ima veliko pomanjkljivosti, vendar je po skoraj sto letih priznal, da obstaja tudi »alternativa«

konvencionalni medicini. Zakon ni zadovoljil pričakovanja izvajalcev nekonvencionalnih metod zdravljenja, vendar pa ga je v smislu promocije nekonvencionalne metode šteti za premik naprej. Vse premalo se poudarja, da so nekonvencionalne metode zdravljenja tiste, ki spodbujajo posameznika tudi k ozdravitvi in ohranjanju ravnovesja ter aktivni udeležbi pri zdravljenju. To, kar je že bilo del nas, ne moremo spregledati, lahko dopolnimo in naredimo bolje. Zdravljenje človeka in njegovo zdravje je najpomembnejše izhodišče za vse zdravstvene sisteme, pa naj bo to tradicija ali temeljna znanstvena medicina.

9. LITERATURA IN VIRI

Knjige

Belch, George in Michael Belch (2001): *Advertising and promotion – An integrated marketing communications perspective*. Boston: Irwin/McGraw–Hill.

Brennan, Barbara (1995): *Moč zdravih rok*. Ljubljana: Gnosis – Quatro.

Borisov, Peter (1985): *Zgodovina medicine*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Boucher, Caroline (2002): *Curing Everyday Ailments*. London: The Reader's Digest Association Limited.

Burnett, John in Sandra Moriarty (1998): *Introduction to Marketing Communication – An integrated approach*. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.

Derišević Edvin in Vesna Dervišević (2003): *Tui–na kitajska masaža z osnovami tradicionalne kitajske medicine*. Ljubljana: Belladonna Publishing Centre.

Douglas, Mary (1999): *Miselni slogi: kritični eseji o dobrem okusu*. Ljubljana: Založba /*cf.

Gazdić in Berce – Bratko in Šinkovec (2001): » *Ureditev komplementarnega zdravilstva v državah EU in državah tranzicije*«, naloga Raziskovalnega oddelka št.102/2001 ter poročilo Svetovno zdravstvene organizacije – WHO: »Legal Status of Traditional medicine and Complementary/Alternative Medicine: A World Review«.

Holford, Patrick (2000): *100% zdravi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Inglis, Brian in West Ruth (1998): *Alternativna medicina*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Južnič, Stane (1998): *Človekovo telo med naravo in kulturo*. Ljubljana: FDV

Kamin, Tanja (2004): *Promocija zdravja in mit opolnomočenega državljanca*. Doktorska dizertacija. Ljubljana: FDV.

Kamin, Tanja (2006): *Zdravje na barikadah – dileme promocije zdravja*. Ljubljana: FDV.

Kaptchuk, Ted J. in David M. Eisenberg (2001): Varieties of Healing. 2: A Taxonomy of Unconventional Healing Practices. *Ann Intern Med* (135), 196–204.

Kovács, Heike, Birgit Kaltenthaler, Iris Hammelmann in Alexander Pečnik (2005): *Sedem poti do zdravja* : priročnik za samozdravljenje. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Likar, Miha (1997): *Kitajska medicina nekoč in danes*. Ljubljana: ŠKALA grafika.

Lovrečič, Branka in Ružič R.(2002): *Zasnove strokovnih podlag za pravno urejanje zdravilstva v Sloveniji, delovno gradivo za Ministrstvo za zdravje RS*. Ljubljana: Inštitut BION.

Lovrečič, Branka (2001): *Zbornik kongresnih in obkongresnih dejavnosti s predstavitvami udeležencev kongresa in predavanji*. Ljubljana: Slovensko ekološko gibanje, Sekcija za komplementarno in naravno zdravilstvo.

Lupton, Deborah (2003): *Medicine as Culture. Illness, Disease and the Body in Western Societies*. London: Sage publications.

Mills, Simon (1997): *Velika knjiga o metodah zdravljenja: primerjava alternativne prakse in uradne medicine*. Ljubljana: Orbis.

Papuga, Petar (2004): *Kitajski ključ do zdravja*. Komenda: DAOFA.

Papuga, Petar (2006): *Raziskava o stanju zdravilstva v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: DAOFA.

Pope–Toth, Kornelija (1994): *Homeopatija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rožman in Osojnik (1993): *Tradicionalna kitajska medicina in akupunktura – 1.del*. Ljubljana: Slovensko društvo za orientarno medicino.

Saks, Mike (1995): *Profession and the public interest: Medical Power, Altruism and Alternative Medicine*. London: TJ Press (Padstow) Ltd, Padstow. Cornwall.

Slovar slovenskega knjižnega jezika 1994. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Slovenski medicinski slovar 2002. Ljubljana: Medicinska fakulteta idr.

Splichal, Slavko (1997): *Javno mnenje*. Ljubljana: FDV.

Ule, Mirjana (2003): *Spregledana razmerja. O družbenih vidikih sodobne medicine*. Maribor: Aristej.

Teze za zakon o naravnem zdravljenju 2003. Ljubljana: Gospodarska zbornica. Združenje za drobno gospodarstvo-Sekcija terapevtov naravnega zdravljenja.

Wells, William (1995): *Advertising: principles and practice*. Englewood Cliffs: Prentice–Hall International.

WHO (2000): *Development of national policy on traditional medicine*. Western Pacific Region: WHO.

Članki:

Dolenc Anton in Jože Balažic (1989): Razmišljanje o nekvalificiranem zdravljenju. *Zdravstveni Vestnik* (58), 123–126.

Gedrih, Maša (2007): Daleč vsaksebi v skrbi za bolnika. *Delo, sobotna priloga*, 12. 11., 6–7.

Hafner, Andraž (2006): Homeopatija vse bolj konkurira uradni medicini. *Finance*, 20. 9., 181.

Kvas Andreja in Janko Seljak (2004): Komplementarne metode zdravljenja kot del biopsihosocialnega modela zdravja. *Teorija in praksa* 41(3–4), 548–559.

Mazi, Nina (2005): Tradicionalna medicina in WHO. *ISIS* 3, 20.

Maličević, Živorad (2006): Alternativna i komplementarna medicina. *Vojnosanit Pregl* 63(1), 55–64

Pavlič, Danica in Tonka Sušič: (2004): Nezaželeni učinki protibolečinskih in protivnetnih zdravil na prebavni sistem, povezanost z analgetično nefropatijo in toksično poškodbo jeter. *Farmaceutski Vestnik* (55), 171–172.

Papuga, Petar in Primož Rozman (1998): Predstavitev in ovrednotenje nekonvencionalnih zdravilnih metod, stanje nekonvencionalne medicine v Evropi. *Zdravstveni Vestnik* (67), 369–382.

Rozman, Godec (1989): »Alternativna medicina« ni medicina. *Zdravstveni Vestnik* (58), 109.

Senčar, Eva (2007): Zakon bo prinesel več škode kot koristi. *Nedelo*, 10.6., 6–7.

Ule, Mirjana (2004): Družbena ureditev in družbena neenakost. Nove vrednote za novo tisočletje. *Teorija in praksa* 41(1–2), 352–360.

Zajec, Diana. (2005): Vsi »zdravijo« vse. *Delo* 1.12., 12.

Židov, Nena (1998): Alternativna oziroma komplementarna medicina na Slovenskem. *Zdravstveni Vestnik* (67), 369–371.

Židov, Nena (2000): Ali so metode alternativne medicine v Sloveniji res nekaj povsem novega? *Etnolog* (10), 139–159.

Židov, Nena (1997): Po sledih homeopatije na Slovenskem. *ISIS* 7, 19.

Internetni viri:

Altermed (2006): *Fitoterapija*. Dostopno na <http://www.altermed.org> (5. april 2007).

Bion (2007): *O inštitutu*. Dostopno na http://www.bion.si/Nove%20strani/O_Institutu_Bion.htm (12. december 2007).

Center Enost (2005): *Šola integralne bioenergije*. Dostopno na <http://www.center-enost.com> (3. december 2007).

Essentia (2007): *Biosinergija*. Dostopno na http://www.essentia.si/index.php?option=com_content&task=section&id=7&Itemid=29 (8. oktober 2007)

Fitex (2005): *Osteopatija*. Dostopno na <http://www.fitex.si/osteopatija.htm> (18. marec 2007).

Hrovatin, Barbara (2005): *Integrativna medicina*. Dostopno na <http://med.over.net/inta/index.php?show=pcat&id=89> (7. november 2007).

Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije (2007): *Zakon o zdravilstvu*. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200794&dhid=92007> (9. december 2007).

Sajovič, Mojca (2002): *Gospodarska zbornica Slovenije. Sekcija terapevtov naravnega zdravljenja*. Dostopno na <http://www.gzs.si/Nivo3.asp?ID=9288> (4. maj 2007).

Slovenko homeopatsko društvo (2005): *Svetovno zdravstvena organizacija in nekonvencionalne metode zdravljenja*. Dostopno na <http://www.shd.si/?page=si/homeopatijavsvetuineu/whoinnekonvencionalnemethodezdravljenja> (15. november 2007).

Slovenko homeopatsko društvo (2005): *Homeopatija in sodobna znanost*. Dostopno na <http://www.shd.si/?page=si/vecohomeopatiji/homeopatijainsodobnaznanost> (25. september 2007)

The research Council for Complementary Medicine – RCCM (2003): *The final report of the European Commission sponsored COST project on Unconventional Medicine*. Dostopna na http://www.rccm.org.uk/static/report_cost.aspx (7. september 2007).

World Health Organization (2001): *Legal Status of Traditional Medicine and Complementary/Alternative Medicine: A Worldwide Review*. Geneva. Dostopno na http://whqlibdoc.who.int/hq/2001/WHO_EDM_TRM_2001.2.pdf (6. oktober 2007).